תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי שביעית

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי שביעית

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-שביעית/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 4
הלכה ג 5
הלכה ד 6
הלכה ה 6
הלכה ו 7
פרק ב 7
הלכה א 7
הלכה ב 9
הלכה ד 10
הלכה ז 11
פרק ג 11
הלכה א 11
הלכה ב 12
הלכה ג 13
הלכה ד 13
הלכה ה 13
הלכה ו 14
פרק ד 16
הלכה א 16
הלכה ב 17
הלכה ג 18
הלכה ד 18
הלכה ה 19
הלכה ו 20
פרק ה 21
הלכה א 21
הלכה ב 23
הלכה ג 25
הלכה ד 25
פרק ו 26
הלכה א 26
פרק ז 28
הלכה א 28
הלכה ב 30
פרק ח 34
הלכה א 34
הלכה ב 35
הלכה ד 36
הלכה ה 36
הלכה ז 37
הלכה ח 38
פרק ט 39
הלכה א 39
הלכה ה 40
הלכה ו 41
פרק י 43
הלכה א 43
הלכה ב 47

פרק א

הלכה א

עד כאן הוא יפה לפרי כו'. עד כאן הוא מעבה את הכורת מכאן ואילך הוא מתיש את כחו מתוך שהוא יודע שהוא מתיש את כחו אף הוא אינו מתכוין אלא לעבודת הארץ כן גי' הגר"א ז"ל בכ"י קדשו בירושלמי שת"י ותיבת ויחרוש מיותר:

ולמה לא תני נתה מקולי ב"ש כו' פעמים שאין הגשמים מצוין ואין הליחה מצויה ואין עתיד לחרוש. קודם לעצרת כדברי ב"ש כן גי' הגר"א ז"ל בכ"י קדשו:

הלכה ב

רב אמר בעשוין צובר ושמואל אמר בעשוין שורה אמר ר' יוסי תמן איתאמרת וכא לא איתאמרת פי' דוקא לענין קנין קרקע בזה נפ"מ בין צובר לשורה כדאיתא במס' ב"ב (דף פ"ג) דמ"ד כחצובה אבל שורה לא משום דמיזדרע וכיון דיכול לזרוע ע"כ לא מכרו המוכר אבל מאי שייכות הוא הפלוגת' הכא לענין חרישת בית סאה בשבילן ע"ז אמר ר' יונה אפי' הכא איתאמרת בקרובים פי' דאיתא לקמן (בה"ה במתניתן) היו עשויות שורה ומוקפות עטרה פי' הר"ש ז"ל והרע"ב ז"ל דהפי' שורה הוא דעשוי כחומה דתרגום חומה הוא שורה עיי"ש והוא ע"פ הירושלמי כאשר יתבאר בע"ה לקמן וסמוכין האילנות זה אצל זה ממש ונעשו כחומה לא מהני בנטיעות לקמן וקאמרינן שם בגמ' לקמן (ה"ה) דתרי גונא שורה איכא דיש הנקרא שורה בעומדין בשורה אחת ומפוזרין זמ"ז ויש הנקרא שורה בעומדים במקום אחד ופי' שורה הזה הוא חומה ע"ז קאמר ר' יונה דהא דקאמר רב בצובר ולא שורה הוא השורה הקרובה ונקרא שורה על שם חומה בזה לא מהני באילנות כמו בנטיעות אבל שמואל ס"ל דבאילנות מהני שורה כחומה וע"ז מקשה ר' מנא דאי אפשר לומר דבשורה כחומה שמואל מתיר באילנות והא תנינן כל שהבקר יכול לעבור בכליו ולא תימא דהטעם דבעינן שהבקר יכול לעבור בכליו ואי לא למיעקר קיימא כדאיתא ברשב"ם ז"ל במס' ב"ב ובהר"ש ז"ל ובכל הראשונים ז"ל משום דמפסיד האדמה וע"כ למיעקר קיימי ולפוזרן כדי שלא להפסיד האדמה כיון דמפוזרין זה מזה רק ב' אמות ואין הבקר יכול לעבור בכליו א"כ מפסיד האדמה בלא שום תשמיש אותו שטח האדמה שבין אילן לאילן ע"כ יעקרם ויפזרם מה שא"כ בעומדים בשורה כחומה דאין מפסיד שום שטח מהאדמה שפיר דמי ע"ז מסיק דז"א הטעם אלא איתא חמי בשעה שהבקר עובר בכליו השרשים מהלכין מן הצד ובשעה שאין הבקר עובר בכליו אין השרשים מהלכין מן הצד דאין מקום להשרשים להתפשט א"כ מכח טעם זה למיעקר קיימא בשעה שאין הבקר עובר בכליו וא"כ לפ"ז גם בעשוין בשורה כחומה נמי

אין חורשין בית סאה בשבילן באילנות כמו בנטיעות משום דבאילנות למיעקר קיימא וע"כ מיירי רב ושמואל בשורה מפוזרת ובשורה מפוזרת לכו"ע מהני הכא וע"כ ל"ל דהכא איתאמרת:

ר"א שאל מזו לזו ט"ז ולצד עשרים וחמש פי' דיהא בית סאה מחזקת נ' אמה והאיך הוא החשבון דחורשין כל בית סאה עד כ"ה אמה וביניהם רק ט"ז אמה ר"ש בר"י בעי היו נתונים בצד הגדר האיך חורשין כל בית סאה בשבילן הא כל אילן מתפשט א"ע בשרשיו בכל הצדדין לכל רוח ונתפשטין גם אחורי הגדר ולמה הולכין מצד זה ואין הולכין מצד השני לגדר וא"ר יוסי לפ"ז ינתן סאה לכל רוח ורוח כמו דנותנין סאה לפנים מן הגדר ואם תתן להם מחוץ לגדר א"כ יהיה להם ארבעה סאין כצ"ל ארבעה בית סאין:

אילן מלמעלן חורשין בו למטה ואילן מלמטן חורשין בו מלמעלן פי' דשאל אפי' בזה יפה להם החרישה אפילו דהשרשים עמוקים הרבה מ"מ יפה להם החרישה וקאמר נשמיענה מן הדא מרחיקין את האילן מן הבור כו' ותני עלה בין מלמעלן בין מלמטן וח"כ מוכת דהשרשים עולין מלמעלן ומדחה דאין מזה ראי' דה"ק בין שהאילן מלמעלן והבור מלמטן בין שהאילן ובור מלמטן נפשוט דתני בהדיא אילן למעלן ובור מלמטן וקאמר הגמ' דמשם אין ראיה דנימא אילן מלמעלן כו' ודרך השרשים לעלות למעלן בתמי' אר"ח לא מפני השרשים אלא שעושין עפר תיחוח:

הלכה ג

ר' ביבי בשם ר"ח ובלבד שלא יפחות מחשבון משולשים פי' דבעינן שיהא שלשה מן הט' הללו שיצא מהן ככר דבלה של ששים מנה. אע"פ שמהשאר לא יצא כלל. זעירא בר' חנינא אמר ובלבד שלא יפחות מחשבון מתושעין פי' דסגי ליה באם יצא החשבון הזה מכל תשעה דדין תשעה כמו דין ג' וכמו דבג' צריך שיצא מן הג' כך בתשעה צריך שיצא מן התשעה החשבון הזה כן פי' בשנות אליהו ז"ל ועיין ברמב"ם ז"ל ובראב"ד ז"ל בהלכות שביעית (פרק ג' הלכה ה'):

היו ארבעה והבקר עובר בכליו שנים ואין הבקר עובר בכליו פי' דנמצא בין אלו הארבעה ב' שאין הבקר עובר בכליו וי"ל דנחשבים השנים לאחד ונשאר שלשה. ע"ז אמר כיון שאין הבקר עובר בכליו את רואה אותן כאלו שנים [ותיבת חמשה נשתרבב מהא דבסמוך] וטעמא כיון שאין הבקר עובר בכליו אין השרשים מהלכין מן הצד ויורדין למטה וע"כ לא מהני החרישה דבית סאה להאילנות הללו דהחרישה היא מועלת לרכך הקרקע ותועיל להשרשים וע"כ הג' האילנות העומדים בערך מטע עשר לבית סאה וקרובים בכדי שהבקר יעבור בכליו מועיל התפשטות השרשים על כל הבית סאה

דחורשין כל בית סאה בשבילם והנ"מ כשהשרשים מתפשטין מן הצד משא"כ בשנים הקרובים שאין הבקר עובר בכליו שאין בהם התפשטות שרשים מן הצד לא מהני להבית סאה וע"כ את רואה אותן כאלו הן שנים:

היו חמשה פי' ושנים באמצע הבקר עובר בכליו תלי בפלוגתא דר"ש ורבנן גבי כרם שהוא נטוע פחות מד' אמות דר"ש סבר דהוי כמו גדר המפסיק ורבנן ס"ל רואין את האמצעים כאלו אינן וחורשין כל בית סאה בשבילם משא"כ בארבעה ושנים מהן הבקר עיבר בכליו אין אנו אומרים דרואין את האחד כאלו אינו אלא את רואה אותן כאלו הן שנים:

אין צריך לומר כו' ר' ישמעאל כדעתיה כו' הגר"א ז"ל בב"י קדשו גרס איפכא יצא קציר העומר שהוא מצוה ר' ישמעאל כדעתיה דר' ישמעאל אומר אין העומר בא מסוריא:

הלכה ד

א"ר יוסי אף אנן נמי תנינן דר"ח רבה שלשה אילנות של שלשה אנשים כו' וחורשין כל בית סאה עד ר"ה הגר"א ז"ל בכי"ק מחק תיבות עד ר"ה:

הלכה ה

תני נטיעה מעין עשר כו' פי' דבתוספתא מסיק נטיעה שהיא נראית כזקינה הוי כזקינה ונטיעות מעין עשר ע"ז פריך איתא חמי נטיעה שהיא נראית כזקינה את נותן לה כזקינה דחורשין עד עצרת וסגי בג' ולמה מסיים נטיעה מעין עשר דמשמע דשוה לכל הדינים לנטיעה ומשני אר"ח מהו נטיעה מעין עשר לאו לכל הדינים ז"א אלא דווקא למנין עשר דבזה אזלינן לחומרא לענין המנין שאין נטיעה מעין שלש שלא תימר שלש נטיעות שהן עושות כעשר שאין עושות דהא חזינן דכוותיה שלש זקינות שהן עושות כעשר שאין עושות וא"כ הוי די מנין ג' במקום מנין עשר לפום כן צריך מימר נטיעות מעין עשר דלענין זמן כיון דנראית כזקינה חורשין עד עצרת דווקא אבל לענין מנין לא הוי כזקינה אלא כנטיעה וצריך עשר דווקא:

לית הדא פליגא על שמואל דשמואל אמר בעשוין שורה פי' דמקשה על המשנה דתני גבי נטיעות היו עשויות שורה אין חורשין להן אלא צורכן ואילו שמואל קאמר לעיל (בה"ב) באילנות העומדים בשורה דמהני וקס"ד דהכא נמי שורה פשוטה קאמר ולא שורה כפי' הר"ש ז"ל אי' שורה דמתניתין הוא כחומה תרגום חומה מתרגם שורה א"כ קשה אמאי לא הוי שדה אילן בעומדין בשורה ומשני דז"א דפי' המתניתין שורה הוא חומה ולפיכך לא דמי לאילנות דשמואל דתמן ע"י שהן מפוזרות בתוך בית סאה את רואה כאילו מלאה פי' דמיירי במפוזרות רק דעומדים בשורה ברם הכא כולם נתונים

במקום אחד דפי' שורה דמתניתן הוא חומה ומחלק בין השורה דאמר שמואל להשורה דמתניתן ומזה למד הר"ש ז"ל לפרש שורה דמתניתן חומה:

הלכה ו

והן שיהא נטיעות רבות על דילועין התיב ר"מ והתני ג' קישואין וג' דילועין וד' נטיעות מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן ר"ח ברי' דר"ה בעי לא מסתברא אלא בדלעת יונית לא אתיא דלא על סיפא רשב"ג אומר עשרה דילועין לבית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עלי' ר"ח ברי' דר"ה בעי לא מסתברא בדלעת יונית כן גי' הגר"א ז"ל בכ"י קדשו וכן הוא בשנו"א ז"ל ופי' דל"ל דר"ח בדר"ה בעי אח"כ כיון דס"ל להת"ק דאף קישואין מצטרפין כ"ש דלעת מצרית ולא בעינן יונית אלא דקאי על רשב"ג דס"ל דילועין בעצמן די ע"ז מיבעיא ליה כיון דאינן אלא דילועין א"כ לא מסתברא דלעת יונית דווקא ודע דבכל הש"ס ירושלמי תיבת לא מסתברא היא כמו בבבלי אלא מסתברא:

מהו שיחולו עד שיפדו או שיעשו חולין מאליהן. פי' דמבעיא ליה אם בשנת ד' שראוי לפדיון או עד שנת ה' שנעשו חולין מאליהן ולא תלי בחילול ממש אלא מבעיא על הזמן או עד שנת ד' או עד שנת ה' ופשיט מהתוספתא דתני ר' יהושע אמר בנות חמש בנות שש בנות שבע ראב"ע אומר מפני מה אמרו בנות חמש בנות שש בנות שבע אלא בגפנים בנות ה' בתאנים בנות שש בזיתים בנות שבע כן גי' הגר"א ז"ל התוספתא ומובא בשנות אליהו ז"ל ופשיט מראב"ע גופיה דבבציר מבנות חמש לא משכחת לה אלמא עד הזמן שנעשו חולין מאליהן:

סליק פרקא בס"ד:

פרק ב

הלכה א

עד אימת חורשין מ"ת ליחה ר"מ הוא פי' דהמשנה הראשונה משדה אילן הוא חד תנא תנא לה וה"ק עד אימתי חורש שדה האילן ומפרש דנחלקו בזה בית שמאי ובית הלל ומסיים התנא דבריו ועד אימתי חירשין שדה הלבן [כדאיתא במס' מ"ק (דף ג' ע"ב) דהוא חד תנא] ותני דבזה נחלקו רבי מאיר ורבי שמעון והוי ר"מ במקום ב"ש ור"ש במקום ב"ה והתחלת דברי ר"מ הוא משתכלה הליחה ולאו דר"מ גופיה הוא התנא דמפרש לכל המשנה ראשונה דבשדה האילן ס"ל לב"ש כ"ז שהיא יפה. לפרי ובשדה הלבן לב"ש משתכלה הליחה ז"א אלא דתנא אחריתי הוא דשינה בשדה אילן פלוגתא דב"ש וב"ה ובשדה הלבן פלוגתא דר"מ ור"ש והתחלה דר"מ הוא משתכלה הליחה והוי ר"מ במקום

ב"ש ור"ש במקום ב"ה ור"מ כב"ש ור"ש כב"ה פי' דלר"מ עד שתכלה הליחה הוא כמו לב"ש בשדה אילן כ"ז שהוא יפה לפרי ור"ש ס"ל כב"ה דצריך קביעת זמן ע"כ הוא עד הפסח ופריך וכן אתינן מיתני ר"מ כב"ש ור"ש כב"ה בתמי' ומשני אלא ר"מ כמשנה הראשונה ור"ש כמשנה האחרונה פי' דר"מ ס"ל כר"ע דמדאורייתא הוא אסור ב' פרקים וע"כ הדין כמשנה ראשונה ולפיכך טעמא דב"ה דס"ל קביעת הזמן עד עצרת בשדה אילן הוא משום דעד כאן הוא יפה לפרי אבל בלא זה מאי מהני קביעת זמן כיון דאינו יפה לפרי ממילא אסור מן התורה לחרוש ער"ש וא"כ הכא גבי שדה לבן דאינו יפה לפרי משתכלה הליחה ואין בני אדם חורשין לקישואין ממילא ליכא קביעת זמן ע"כ בית הלל מודים בזה ולא נחלקו כלל בזה בשדה לבן אבל ר"ש ס"ל כמשנה אחרונה דמדרבנן הוא הב' פרקים וא"כ ב"ה ס"ל דעצרת הוי קביעת זמן מדרבנן אף שאינו יפה לפרי והקביעות זמן הוא שלא יהא תורת כל אחד בידו. ע"כ ס"ל לר"ש הכא גם בשדה הלבן דתלי בקביעת זמן לבית הלל אף שתכלה הליחה כמו בשדה אילן דבשדה אילן הוי נמי תלי בקביעת זמן אף דאינה יפה לפרי כמבואר (ברפ"ק) כאשר ביארנו לעיל בת ס' וברפ"ק) בע"ה עיי"ש ע"ז פריך וכן אתינן מתניתן דר"מ כמשנה הראשונה ור"ש כמשנה אחרונה בתמי' ומשני אלא לא תימא דרבי מאיר הוא תני ליחה אבל משנה קמא דשדה אילן לכולי עלמא פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דלבית שמאי תלי ביפה לפרי ולא בקביעת זמן ז"א אלא ר"מ הוא דתני לעיל הפלוגתא בשדה אילן דלב"ש לא בעינן קביעת זמן רק תלי ביפה לפרי וכל המתניתן כולה ר"מ תני לה עד אימתי חורשין שדה האילן ער"ש בש"א כ"ז שהוא יפה לפרי וב"ה אומרים עד עצרת ועד אימתי חורשין שדה הלבן ער"ש משתכלה הליחה הוא הכל ר"מ תני לה ותני לה דלב"ש לא הוי קביעת זמן רק ביפה לפרי וכשלא תכלה הליחה ואתא ר"ש ופליג עליו וקאמר דז"א דאף לב"ש הוי קביעת זמן בשדה אילן עד עצרת ובשדה לבן עד הפסח לד"ה והיינו דמסיק ר"מ שניא מחלוקת ותני לה משתכלה הליחה וכ"ז שהוא יפה לפרי אליבא דב"ש ור"ש פליג עליו בזה וס"ל דגם ב"ש מודים דבעינן קביעת זמן דאל"כ נתת תורת כל אחד בידו והיינו דמסיק הוי מ"ת עד אימתי חורשין שדה אילן ער"ש ר"מ ברם כר"ש לד"ה עד עצרת ובמקום הלבן צ"ל האילן א"נ דגרסינן הלבן והכונה אחת דהוא עד אימתי חורשין שדה הלבן הוא סיומא מדברי התנא דלעיל דמתחלה תני עד אימתי חורשין שדה האילן וקאמר דנחלקו בזה ב"ש וב"ה ומסיים ועד אימתי חורשין שדה הלבן ומסיים דנחלקו ר"מ ור"ש דלר"מ משתכלה הליחה ולר"ש עד הפסח דמשמע מזה דבשדה האילן לכו"ע נחלקו ב"ש וב"ה ולפ"ז מאימתי מתחיל דברי ר"מ הוא משתכלה הליחה דהתנא דמתניתין קאמר דבשדה

אילן נחלקו ב"ש וב"ה ובשדה לבן נחלקו ר"מ ור"ש ותיבת עד אימתי חורשין הוא דברי תנא אחר דשינה עד אימתי חורשין שדה האילן ותני בשם ב"ש וב"ה ועד אימתי חורשין שדה הלבן הוא דנחלקו בזה כמו כן ר"מ ור"ש [עיי' במס' מ"ק (דף ג') ותמצא שהוא דברי תנא אחד] והתחלה דר"מ הוא מן משתכלה הליחה א"כ ר"מ במקום ב"ש ור"ש במקום ב"ה אבל אי ר"מ הוא התנא דשנה הא דשדה אילן הפלוגתא דב"ש וב"ה והמסיים דבריו הראשונים ועד אימתי חורשין שדה הלבן א"כ הוא תני הפלוגתא דב"ש בשדה אילן כ"ז שהוא יפה לפרי ומסיק דועד אימתי חורשין בשדה הלבן הוא ג"כ משתכלה הליחה ותני לה אליבא דב"ש לאורוי לן דלב"ש לא בעינן קביעת זמן לא בשדה האילן ולא בשדה הלבן ואתא ר"ש למימר דז"א דלב"ש בעינן נמי קביעת זמן שלא יהא תורת כל אחד בידו ונמצא דלא הוי התחלת דעתא דר"מ מן משתכלה דנמצא אז ר"מ במקום ב"ש ור"ש במקום ב"ה כדלעיל ז"א אלא ר"מ הוא דמסיק דברי המשנה קמייתא דתני לעיל אליבא דב"ש דליכא קביעת זמן אלא כ"ז שיפה לפרי הוא מסיק דבשדה הלבן הוא ג"כ עד שתכלה הליחה ולפיכך גרסינן בתחילת הסוגיא מ"ת ליחה ר"מ ולבסוף מסיק מ"ת עד אימתי חורשין ר"מ ואולי גרסינן בהדיא מ"ת עד אימתי חורשין שדה האילן ע"ש ר"מ ברם כר"ש ד"ה עד עצרת ועיי' בתוס' ר"פ קמא:

הלכה ב

תמן תנינן המסקל את שדהו נוטל את העליונות ומנית את הנוגעות בארץ וכא את אמר הכין פי' דקשה למה לא פי' דמותר הסיקול אפילו בהנוגעת בארץ והו"ל למיתני מסקלין הנוגעת בארן עד ר"ה ולמה נקט סתם מסקלין דיש לומר דקאי על עליונות וע"ז משני א"ר יונה כאן בתלוש כאן במחובר פי' במתני' דהתם דמיירי מדברים תלושים שם כדמסיק וכן צרורות וכן גל של אבנים ע"כ הסיקול דהתם מיירי בתלוש לפיכך איכא נפ"מ בין העליונות בין הנוגעת בארץ משא"כ הכא דמיירי מתניתין כולו במחובר כדמסיק בהמשנה הזאת מסקלין מקרסמין מזרדין ומפסלין עד ר"ה וכיון דמיירי במתניתן דידן במחובר ע"כ א"צ לפרש דע"כ מיירי בסיקול הנוגעת בארץ דהוא מחובר:

א"ר יוסי הוינן סברין מימר דר"ש כר"י בקירסום דאינון תרי תנאין פי' דהת"ק שנה קירסום זירוד ופיסול עד ר"ה ור' יהושע פליג אזירוד ופיסול את"ק מכלל דמודה בקירסום להת"ק ופליג רק אזירוד ופיסול ור"ש פליג רק אפיסול מכלל דמודה בקירסום וזירוד לר"י ולפ"ז נמצא דליכא רק תרי תנאין בזירוד דהוא הת"ק דיעה תדא ור"ש ור' יהושע דיעה חדא דהא ר"ש כר' יהושע בקירסום ר"ל אכל הבבא דקירסים וזירוד וליכא פלוגתא בקירסום וזירוד בין ר"ש ור"י ולא פליג רק על הפיסול שהזכיר ע"ז מסיק דאינו כן דע"כ

ר"י פליג את"ק בכולהו ור"ש פליג אר"י בכולהו מדקתני מסקלין עד ר"ה מקרסמין ומזרדין ומפסלין עד ר"ה כרבנן ר"י אומר כזירודה כו' ואי ס"ד דר"י לא פליג רק אזירוד ולא על הקירסום כמו דלא פליג על מסקלין א"כ קשה למה נקט הת"ק מקרסמין בבבא שני' הו"ל למינקט בבבא הראשונה מסקלין ומקרסמין עד ר"ה ומזרדין ומפסלין עד ר"ה והי' בבא שני' ר"י אומר כזירודה כו' דאז הוי משמע דר"י פ"ג אבבא שני' בזירוד ואלא מדקתני מסקלין עד ר"ה בבא ראשונה דבזה ליכא פלוגתא והדר תני מקרסמין ומזרדין ומפסלין עד ר"ה בבא שני' וע"ז פליג ר"י כזירודה כו' מוכת מזה דפליג גם אקירסום, והתנא תפס זירוד והכונה דפליג אכולהו וכמו כן ר"ש נקט פיסול ופליג אכולהו ורק התנא תפס אחד מהם הוי תלתא תנאין אינון:

מסלין ומקרסמין ומזרדין עד ר"ה כו' מילתא באנפי' נפשי' וקאי על מתניתין לפרש כיצד פלוגתתן ומתחיל מרישא מדברי הת"ק מסקלין כו' עד ר"ה כרבנן ריי"א כזירודה כו' אפי' יותר מכאן רש"א כ"ז כו' עד עצרת זהו פלוגתתן:

הלכה ד

נטעו ומת בנו מהו שמותר לקיימו תני ר' יעקב בר אביי דברדלי' נטעו ומת בנו אסור לקיימו ואתא כמ"ד מפני החשד אבל מפני הבינוי אב בנו בונה צ"ל מפני המינוי אב ובנו מונה פי' דאיכא פלוגתא בש"ס דילן ובירושלמי לקמן במס' תרומות (פ"ב) מפני מה בשביעית יעקר מפני שנחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות ד"א מפני שישראל מונין לשביעית ואין מונין לשבתות וא"כ הא דמיבעיא ליה גבי נטעו ומת בנו מהו שמותר לקיימו הוא כדגרסינן בש"ס דילן במס' גיטין (דף מ"ד) ובמס' מ"ק (דף י"ג) איהו דעבד איסורא קנסוהו רבנן בנו דלא עבד איסורא לא קנסוהו רבנן או דלמנינא קנסוהו רבנן והא איתא וא"כ אימתי שייך האי איבעיא דווקא למ"ד משום קנס משא"כ למ"ד מפני שישראל מונין לשביעית ומחזי כמו דהוי נטועי שביעית א"כ לא שייך כלל האי איבעיא דמה לי הוא מה לי בנו והיינו דגרסינן כמ"ד מפני החשד אתיא האי איבעיא פי' לפי שנחשדו על השביעית וקנסו רבנן ע"כ שייך האי איבעיא בנו דלא עבד איסורא לא קנסו רבנן או דלמא למנינא קנסו והא איכא ברם כמ"ד מפני המינוי ר"ל מפני המנין א"כ אב ושנו מונה כלומר מה לי אב מה לי בנו:

א"ר אב"מ נראין הדברים שנטעו ל' יום לפני ראש השנה פי' כיון דנטעו שלשים יום לפני ר"ש השנה והקלנו עליה בתחלתה שעלתה לו שנה מחמירין עלה בסופה להמשך שנתה עד ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילן אבל אם נטעו פחות מל' יום כיון דלא הקלנו בתחלתה אין להחמיר בסופה דאיתא חמי שנה שלימה לא עלתה לו ואת אמר הכין שיהא נוהג

עד ט"ו בשבט א"ל ר"ז דאינו כן אלא ואין כוני כלומר כן הוא אפי' נטעו פחות מל' יום לפני ר"ה אסור ג"כ עד ט"ו בשבט ופריך מיי כדון א"ר מנא מכיון שעומד בתוך שנתו של אילן משלים שנתו דהוא ג"כ משלים לשנתו של אילן עד ט"ו בשבת ופי' הזה והגירסא מפורש בר"נ ז"ל במס' ר"ה (פ"ק):

הלכה ז

מה בין מועד מה בין שביעית שביעית ע"י שהוא מותר מלאכה פי' בתלוש התירו בין דבר שהוא טורח כו' מועד ע"י שהיא אסור מלאכה לא התירו אלא דבר שהוא אבוד ובלבד דבר שאינו טורח. ואית דבעי נשמעינה מן הדא שביעית ע"י שזמנה מרובה התירו כו' ואותן ז' ימים אחרונות לא מיסתברא מיעבדינן כשבע ימי הרגל כו' פי' דמיבעיא לי' אם הז' ימים אחרונות הוי כמו ז' ימי הרגל ופי' לא מסתברא הוא כמו אלא מסתברא כדרך הש"ס ירושלמי בכ"מ ונשאר באיבעיא ומסיק אשכח תני מפורש כמו דמחלקינן בין מועד לשביעית דתניא מרביצין בעפר לבן בשביעית אבל לא במועד דברי ר"ש כו' הרי מפורש דלא כמו דס"ל לעיל דר"ש אזיל בשיטת רבנן וראב"י בשיטתי' ז"א אלא דלר"ש לא דמי שביעית למועד:

סליק פרקא בס"ד:

פרק ג

הלכה א

והורי על גרמי' לצאת חו"ל כו' המסורת הש"ס לא מציין כאן במסכת מע"ש פ"ה ה"ג: באיסור ב' פרקים מהו שיהא מותר לעשות כסדר הזה פי' אם בסדר ג' אשפתות מותר וקפשיט נשמעינה מן הדא מוכרין ומוציאין זבלים עם העושים שביעית עד ראש השנה עם העכו"ם עם הכותים אפי' בשביעית ובלבד שלא יפרוק את המשפלות והאי ובלבד קאי אירישא דמוציאין זבלים עם העושים שביעית עד ראש השנה לא אמר אלא ובלבד שלא יפרוק את האשפלות אבל לצאת מוציא פי' כיון דס"ל להאי ברייתא ג"כ דאין מזבלין בשני פרקים הראשונים ע"כ קאי הברייתא לפי משנה ראשונה דאי לפי משנה האחרונה א"כ מותר אפילו לפרק את האשפלות ולזבל את השדה וע"כ הברייתא לפי משנה ראשונה ועכ"ז ס"ל דלצאת מוציא הדא אמרה שהוא מותר גם בשלו להוציא כסדר הזה דבזה אין לחלק בין שלו לשל חבירו דאין תימר דאסור בשלו יהא אסור גם בשל חבירו החשוד:

א"ר ירמי' בפוחת מן האשפלות הא שתים מותר פי' דר"י ס"ל הא דתני מוסיפין על האשפלות ואין מוסיפין על האשפתות הוא דאם ירצה לפחות מן האשפלות ולהוסיפם על האשפתות אז אסור אבל בשיעור אשפלות מותר להוסיף כמה אשפתות כיון דהוא בשיעור אשפלות לא מיחזי כמזבל שדהו אלא אשפה הוא ע"ז קאמר ר' יוסי דאי ס"ד דמיירי בפוחת מן שיעור דאשפלות בזה גם שתים אסור כיון דלא הוי אשפה א"כ מיחזי כמזבל שדהו אלא כי נן קיימין העושה יותר מכשיעור כלומר דעושה אשפתות מן שיעור דאשפלות ומוסיף בשיעור דאשפתות הוי יותר מכשיעור דהא אינו פוחת מן האשפלה על הוספת דאשפה אשפתות בזה ג"כ אסור אפי' דעושה בשיעור דאשפלות ומביא ראיה כהדא דתני אין מוסיפין לא על המשפלות ולא על האשפתות דר"מ וחכ"א מוסיפין על האשפלות ואין מוסיפין על האשפתות ומוסיפין על המשפלות לא בכשיעור פי' דע"כ ר"מ ס"ל דאין מוסיפין על המשפלות הוא ע"כ בכשיעור דג' אשפתות דאל"כ אלא דפוחת מג' אשפתות ועושה אשפה אחת משלשים אשפלות למה אס ר אליבא דר"מ באופן זה להוסיף על המשפלות אלא ע"כ דאינו פוחת משיעור אשפתות ורק דמוסיף על המשפלות בזה אסור אליבא דר"מ מוכח ממילא דלרבנן שרי באופן זה להוסיף על המשפלות ודכוותיה אין מוסיפין על האשפתות אפילו בשיעור דאשפתות דמוכח כן מברייתא מהא דר"מ דממתניתין לא מצי לאכוחי דלמא הא דמוסיפין על האשפלות הוא נמי דפוחת מן האשפתות ומוסיף על האשפלות אבל מברייתא מוכח שפיר דאם בפוחת מן האשפתות ומוסיף על האשפלה בזה לא הי' פליג ר"מ וכן מוכח מירושלמי לקמן (בהלכה ב') דלר"מ הא דאסור לעשות אוצר במקום אחד דווקא יותר משיעור ל' אשפלות אבל בשיעור דל' אשפלות מותר לעשות אוצר במקום אחד וע"כ הא דר"מ ס"ל דאסור לה סיף על האשפלות היינו דווקא בעושה יותר מל' אשפלות דהוא יותר מכשיעור דג' אשפתות אבל אם עושה אשפה יותר מעשרה משפלות ולעומת זה פוחת אשפה אחת בודאי שרי וע"כ הא דאוסר להוסיף על המשפלות היינו דווקא בכשיעור של ג' אשפות אבל אם פחות מן השיעור דג' אשפתות מותר להוסיף על המשפלות אלא דווקא בעושה גם האשפתות כשיעור וע"כ כשמוסיף על האשפלות הוי יותר מכשיעור וא"כ מוכח ע"כ דחכמים דפליגי אר"מ מיירי נמי בעושה האשפתות כשיעור וכמו כן דמוסיפין על האשפות מיירי ג"כ אפי' דאיכא שיעור דאשפלות וזה מסתיע לפי' הרע"ב ז"ל במשנה ג':

הלכה ב

ולמה תניתה תריין זימנין פי' פלוגתא דר"ש וחכמים ומשני כאן בפוחת מן האשפלות ברם הכא בעושה כשיעור פי' דאליבא דר"ש הוי רבותא דבמשנה אחת מיירי בפיחת

מן האשפלות וזהו מוסיף על האשפתות ובמשנה אחת קמ"ל בעושה כשיעור אשפלות ומוסיף על האשפתות ובשתיהן רבותא קמ"ל דבפוחת רבותא כמו דא"ר יוסי לעיל אם בפוחת אפי' שתים אסור אליבא דחכמים ובמשנה אחת קא משמע לן רבותא בעושה כשיעור אשפלות בכל אשפה וא"כ כשהוא מוסיף על האשפתות נמצא דמוסיף על השיעור של ל' אשפלות ומסיק ותני כן על דר"ש ובלבד שלא יפחות לאשפה מג' משפלות וחכמים אוסרין ע"כ הא התוספתא אלמא דר"ש ס"ל דמותר לפחות מהאשפלות ולהוסיף על האשפתות דגרסינן במתניתין בדברי ר"ש מותר וזהו הגירסא הנכונה המוסכמת ודוק: בעושה יותר מכשיעור אבל בכשיעור זה קאי אמתניתין עושה אדם זבלו אוצר ר"מ אומר עד שיעמיק ג' וקאמר הא דאמר ר"מ עד שיעמיק הא לא"ה אסור היינו דוקא בעושה יותר מכשיעור ל' אשפלות במקום אחד אבל בכשיעור בג' מקומות מותר במקום אחד לא כ"ש וזהו מסתעייא לפי הרע"ב ז"ל:

פתר לה תרין פתרון הגר"א ז"ל בכ"י קדשו בירושלמי שת"י מחליף הגירסא וגרסינן כאן כשהיה לו דבר מועט בתוך ביתו ער"ש כו' ראב"ע אוסר שמא לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו המקום ע"ז פריך ולא כבר הוא מזובל מערב שביעית:

הוין בעי מימר מ"ד תמן מפני מראית העין כו' מ"ד מפני שהוא מכשיר את צדדי' לזריעה אבל ל"ל מפני מראית העין הכא מה אית לך ע"כ לית לך אלא כהדא שמא לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל את אותו המקום פי' דע"כ פתר לה כפיתרא חורן שהיה לו דבר מועט בתוך ביתו עי"ש:

הלכה ג

ואם היו עושין עמו בשבתות כו' מהרא"פ ז"ל גריס בשם התוספתא ואם היה שכר חודש שבת כו':

הלכה ד

א"ר יוסי צא חצי טפח לסיתות מכאן כו' נמצא ג' נדבכים של שנים עשר טפחים פחות מכאן אינו לא גדר ולא מחצב בירושלמי שת"י מוסגר תיבת אינו לא גדר ולא. וקאי ציון על המתניתין דגרסינן פחות מכאן מחצב ע"ז אר"י בד"א דמחצב וגוממו עד פחות מן הארץ טפח בזמן שנתכוין לתיקון שדיהו כגי' התוספתא ומובא בפ"מ ז"ל אבל בשלא נתכוין אפילו יותר מותר ורשב"ג ס"ל להיפך וכדי שלא למתוק לגמרי ארבע תיבות הללו יש לומר דה"ג פחות מכאן אינו גדר אלא מחצב:

הלכה ה

לא סוף דבר פי' לאו דווקא בשזעזעתן המחרישה אלא אפילו מחרישה עתידה לזעזען:

א"ר יוסי מתניתא אמרה כן פי' מילתא באנפי' נפשיה הוא דר"י קמ"ל דבברייתא אמרה כן באופן הזה ולא כמתניתן דידן דבמתניתן דידן תני אם יש שתים של משאוי שנים שנים הרי אלו ינטלו דסבירא ליה למתניתן דאפי' כל האבנים אין בהם משאוי שנים שנים מכל מקום כיון דנמצא שתים שיש בהם משאוי של שנים שנים בגללם ינטלו כולם כדפי' הרע"ב ז"ל אבל בברייתא פליגי וסבירא ליה דאם יש בכל אחד ואחד משאוי של שנים שנים דר"ל דבעינן בכל אבני השדה שיהא בו משאוי של שנים שנים ופליגי אמתניתן דידן כן למדתי מפי' מלאכת שלמה ז"ל:

ר' יעקב בר' בון בשם רשב"ל זאת אומרת אסור ללקט צרורות מתוך שדה חבירו דו מנכיש ויהיב עיסביה עליהן בירושלמי שת"י נמחק תיבת זאת אומרת והרב ר' ש' שיריליו ז"ל מובא בספר מלאכת שלמה ז"ל מפרש דהאי בבא דגרגיר של צרורות קאי על כל השנים דאסור ללקט מתוך שדה חבירו ומשום דאל"כ מאי קמ"ל:

הלכה ו

ר' קריספא אמר בשם ר"י חנניא בן גמליאל באיסור ב' פרקים הראשונים הוא מתניתא פי' דווקא למשנה הראשונה דאסור חרישה בב' פרקים אסור בנין אבל לפי משנה אחרונה דמותר חרישה ער"ש מותר גם בנין ומביא ראי' תני ר"י ור"ן מתירין כצ"ל וכן היא מפרשת בתוספתא וע"כ דמתירין מטעם לפי דקי"ל כמשנה אחרונה דר"ג וב"ד התירו ב' פרקים וע"כ דמתירין מאיסור ב' פרקים וכא דאסרינן הוא ג"כ מאיסור ב' פרקים אבל לפי משנה האחרונה דב' פרקים מותר בחרישה מותר ג"כ בבנין דבנין לא חמיר מחרישה ובמקום דמותר חרישה מותר בנין ג"כ ר"ש בעי אם באיסור ב' פרקים בהדא תנינן לתרוש מותר ולבנות אסור דע"כ דלא תלו איסור בנין באיסור שני פרקים ובהיתר שני פרקים אלא אפי' לבתר היתר ב' פרקים דחרישה מותר וע"כ בנין אסור דהא תנינן בהדיא דלחרוש מותר ולבנות אסור וע"כ דאפי' לפי היתר ב' פרקים ג"כ אסור בנין אלמא דבנין חמור מחרישה וקפריך הגמ' אם בהיתר ב' פרקים בהדא תנינן אבל בונה היא בשביעית משפסקו הגשמים מפני שהוא מתקינן למוצאי שביעית כלומר אם דאפילו בהיתר ב' פרקים על החרישה מ"מ בנין חמור מחרישה, א"כ האיך תנינן דבונה בשביעית גופא משפסקו הגשמים דהוא מתקן למוצאי שביעית ולפי זה ענין קיל מחרישה דחרישה אסורה בשביעית אפי' ביום האחרון של שביעית שהוא בוודאי לצורך מוצאי שביעית כדקי"ל לא יטייב ולא ידייר אפי' למוצאי שביעית וכל עבודת הארץ אסור אפי' שהוא לצורך מוצאי שביעית ואילו בנין שרי אלמא דבנין קיל משאר עבודת הארץ גופיה ע"ז אר"מ יאות אר"ש הדא קמייתא כלומר רישא דמתניתין דמיירי בער"ש

דלחרוש מותר ולבנות אסור דהגם דבנין קיל משאר עבודות הארץ גופא מ"מ לענין תוספת שביעית חמור מחרישה דחרישה האי טעמא דמתירן במשנה האחרונה משום דראוי למוצאי שביעית אבל בנין אינו ראוי למוצאי שביעית דהא לאחר פסיקת הגשמים צריך לבנות מדרגות פעם שני דע"י הגשמים מתקלקל הראשון ובכל שנה צריך לבנות חדשה אחר פסיקת הגשמים וע"כ הוא לצורך שביעית ע"כ בזה חמור בנין מחרישה משא"כ בעבודת הארץ דשביעית גופה דחרישה אסורה אפי' לצורך מוצאי שביעית משא"כ בנין דאינו בארץ גופיה מותר בשביעית כיון שאינו לצורך שביעית אלא למוצאי שביעית ונקיט כללא זו בידך דאיסורא דבנין היא דווקא משום תיקון שביעית אבל שאר עבודת הארץ בשביעית אסור אפי' לצורך מוצאי שביעית אבל לענין תוספת לא התירו במשנה האחרונה רק דווקא הדברים שמועילין גם למוצאי שביעית א"כ מותר לתקן ערב שביעית על מוצאי שביעית דדווקא בשביעית אסור לתקן לצורך מוצאי שביעית אבל בערב שביעית מותר לתקן על מוצאי שביעית ודווקא דעושה בערב שביעית תיקון שאינו שייך על מוצאי שביעית כלל כי אם על שביעית כבנין מדרגות זה אסור אפי' למשנה האחרונה ונמצא לפי דברי ר"מ דהטעם דמשנה אחרונה דהתירו הוא דווקא משום דמהני. תיקונו לצורך מוצאי שביעית ע"ז מסיק הגמ' דמתניתא פליגי ע"ז לא אשכחן דמותר עבודת הארץ בשביל מוצאי שביעית אלא בדבר אחד בלבד דהוא הבנין מדרגות לאחר שפסקו הגשמים דמוכח דרק למוצאי שביעית עושה דלא חזי על שנת השביעית אבל היכי דגם על שנת השביעית חזי בזה לא אמרינן האי התירא ומדויק תיבת אלא והיינו דמסיק מתניתא לא אמרה כן אלא אבל בונה הוא בשביעית משפסקו הגשמים מפני שהוא מתקינן למוצאי שביעית אבל לחרוש קודם שביעית שהוא מתקן למוצאי שביעית לא שמענו וע"כ הא דמותר לחרוש קודם שביעית למשנה האחרונה הוא מטעם שהושוה לשבת בראשית כדאיתא בריש מכילתין ואפילו מתקנו לצורך שביעית כמו בערב שבת בראשית דמותר לטרוח בערב שבת בשביל שבת כן נמי בשביעית מותר לתקן ערב שביעית על שביעית וא"כ גם בנין מותר וע"כ דבאיסור ב' פרקים מיירי מתניתן אבל לפי משנה האחרונה גם בנין מותר וכן המסקנא וכן פסק הרמב"ם ז"ל ודו"ק:
סליק פירקא בס"ד:

פרק ד

הלכה א

לוקט בגסין מהו שיחזור וילקוט מהגסין שבדקין אם אמר את כן אף הוא מלקט כל שדהו בשביעית היתה שדהו מלאה גסין תרתין מתניא חדא אמרי שרי וחדא אמרה אסור המסקל שדהו נוטל העליונות ומניח הנוגעות בארץ הדא אמרה שרי איזהו המידל נוטל אחת או שתים הדא אמרה אסור, ע"כ. פי' דמיבעי ב' איבעיות חדא אם ליקט בגסין מהו שיחזור וילקט מהגסין שבדקין ואם אמר את כן איפשר שבאופן זה מלקט כל שדהו בשביעית והכל מלשון איבעיא הוא דאיפשר דבאופן זה מותר ללקט באמת כל שדהו [או דהגמ' תמה על הך איבעיא דבאופן זה האיך נתירו דא"כ מלקט כל שדהו בשביעית בתמי'] ועוד מיבעיא בעיא אחריתא היתה כל שדהו גסין. אם למשנה האחרונה מותר ליטול הגסין דאולי אינו מותר רק ליקח הגסין מהדקין אבל כשאין כאן דקים נראה כמתקן שדהו ע"ז אמר תרתין מתניין חדא אמרי שרי וחדא אמרה אסור פי' דמתרתין מתניתא איכא למיפשט הנך ב' איבעיות חדא אמרה שרי וחדא אמרה אסור דמחד מתניתא מוכח לאיבעיא אחד שרי ומחד מתניתא מוכח לאיבעיא אחד דאסור ומפרש המסקל שדהו נוטל את העליונים ומניח את הנוגעות בארץ. הדא אמרי שרי אפי' שאין כאן דקין ומופשט היתה כל שדהו מלאה גסין דמותר ליטול העליונים ולא חיישינן למשנה אחרונה דמשרבו עוברי עבירה ונחשדו להיות מלקטין דקים ואומרים בגסין ליקטנו דשמא ילקט מהנוגעות בארץ ויאמרו מעליונות לקטנו ז"א אלא דבאופן זה מותר הדא אמרה שרי ומיפשט איבעיא אחד היתה כל שדהו מלאה גסין ולענין איבעיא הראשונה ליקט בגסין מהו שיחזור וילקוט מהגסין שבדקין זהו נפשט ממתניתא אחריתא איזהו המידל אחת או שתים הדא אמרה אסור פי' דלקמן תנינן דבמידל מותר לב"ה אפי' לשרש אבל במחליק אסור לשרש אלא שיגום ומפרש במתניתין איזהו המידל אחת או שתים ואי ס"ד דאם ליקט בגסין חוזר ולוקט מהגסים שבדקין א"כ במידל נמי אם הידל שתים ומניח א' או הידל אחד ומניח שנים יחזיר וידיל עוד אחד משנים או שנים מאחד ואח"כ ידיל עוד אחד משנים אם בדרך מידל שרי למה תני איזהו המידל אחד או שנים א"ו דדווקא בשיעור אחת או שתים מותר כגון אם היה לו שלשים אילנות מותר לו ליטול בסירוגין אחד משנים והוא עשר או שנים מאחד והוא עשרים אילנות אבל לא יותר אבל לחזור ולידול מהעשרה הנותרים אסור דאם יטול אחד אח"כ נמצא דהוא מחליק ג' אילנות ולקמן (בה"ד) גרסינן תניא דבית רבי נוטל אחד ומניח שנים ופריך והתנינן המחליק ג' זה בצד זה הא מידל נוטל שנים ומניח אחד ומשני א"ר יונה מתניתא

במידל בה מתחלה ומה דאמר רבי במודל בה מכבר פי' דרבי מיירי שהדיל פעם א' ונטל אחד משנים וע"כ מותר ליטול עוד הפעם אחד משנים ונמצא דע"י ב' פעמים הוי שנים מאחד אבל מתני' מיירי במידל פעם הראשון ע"כ נוטל שני מאחד ונמצא למדין מזה דאם הדיל פעם אחד אינו מידל פעם שני' אלא מה שנשאר במידל הראשון אבל אסור לדול פעם שני ומוכח ממתניתא הדא דדווקא אחת או שתים מותר ליטול בסירוגין מכל הכרם אבל להדיל פעם שני' אסור דלמה קתני איזהו המידל אחת או שתים דלמה עשה שיעור לזה והלא במס' פיאה (פרק ג' משנה ג') נקט התנא גם כן המידל לענין פאה וכן נקט גם כן המחליק שם והרמב"ם ז"ל מפרש שם גם כן חילוק בין מידל למחליק דמידל הוא בכל הכרם ובכל הצדדים כדי להקל על הכרם ומחליק הוא שנוטל מרוח אחת בשוה והתם במס' פיאה לא נקט התנא שיעור למידל ויכול להדיל כמה פעמים לטובת הכרם ואין קצבה לדבר וכן הרמב"ם ז"ל בפרק שלישי מהלכות מתנות עניים הלכה ג' לענין פאה שם לא נקט כלל שיעור אחת או שתים ורק לענין שביעית בפרק ראשון משמיטה ויובל הלכה י"ח נקט הרמב"ם ז"ל שיעור דמידל שתים אילנות במקום אחד וע"כ דהכא השיעור דווקא דאסור לכרות לעצים יותר משיעור שתים או אחת ולהשאיר אחת דהתם גבי פיאה מידל לתיקון הכרם ע"כ אין שיעור לדבר וכל כמה דרואה טובת הכרם מידל אבל הכא גבי שביעית דאסור לתקן הכרם רק מידל לצורך עצים כמו שכ' הרמב"ם ז"ל לפיכך יש שיעור לדבר דאסור ליטול יותר מאחת או שתים משום דאם יטול יותר מהאי שיעור הרי הוא מתקן ומחליק הקרקע וחילוק הקרקע אסור בשביעית א"כ מוכח מהך מתניתא דאסור למידל ולחזור למידל משום דא"כ מתקן הוא הקרקע ואם הידל בה כבר פעם אחת ונטל אחת אסור בשביעית לוקח עוד שנים אלא נוטל אחת דאם יטול שנים מתקן הקרקע ורק בהידול פעם ראשונה נוטל שתים ומניח אחת הרי מוכח דאסור לחזור ולהדיל ע"כ כמו כן ליקט מהגסין אינו חוזר ולוקט מהגסין שבדקין:

הלכה ב

תמן אמרין בשניטלו קוצי' ורבנן דהכא אמרין בשחריש ופריך ע"ד דרבנן דהכא איזהו הטיוב ומשני כל העם חורשין פ"א ר"ל כולם חרשו ליטול הקוצים פ"א ע"כ מותרין ליזרע מוצאי שביעית והוא חרש ב' פעמים:

וכא כן הסוגיא הזאת שייך עיקרה לקמן בפ"ז (ה"א) ובסנהדרין (פ"ג) והכא מביא אגב גררא משום הא דמסיק הא דר' ינאי וכל הסוגיא כדרך הש"ס הזה הורה ר' ינאי לחרוש חרישה ראשונה פי' כדי לשלם לארנונא הורה לחרוש רק פעם אחת לקווצה מן הקוצים דדרך הוא לחרוש ב' פעמים חרישה ראשונה לקווצה וחרישה שני' כדי שתצמח הרבה

והורה ר' ינאי לחרוש פעם אחת לקווצה ולזרוע כדי שתצמח מעט על השיעור דארנונא הנוטל כך וכך כורין לשנה ואיננו סותר למה דאיתא בבבלי במס' סנהדרין (דף כ"ו) מכריז ר' ינאי פוקו וזורעו בשביעית משום ארנונא דהתיר זריעה ג"כ ואילו בירושלמי התיר רק חרישה ראשונה ולדברינו ניחא וזהו שכ' הרמב"ם ז"ל בפ"א משמיטה דמותר לזרוע רק מה שצריכין לעבדי המלך בלבד ומבואר הוא כאן:

טייבה בזה"ז מהו דאימתי גזרו במתניתין על הטיוב שנטייבה אסור לזורעה הנ"מ בשביעית דאורייתא אבל בזה"ז לא שמעינן דגזרו רבנן ואפי' דלא שמענו שעמד ב"ד וביטל הגזירה ראשונה מ"מ לא בעינן לבטל כיון דמדרבנן הוא בזה"ז ולא התקינו עוד הפעם שנטייבה לא תזרע ממילא תזרע ע"ז ס"ל לר' ירמיה דמותר לזורעה ופריך ליה ר' יוסי והא כיון דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון דהא לוקה ופסול לעדות ומשני כאינש דשמע כו' א"ר חזקיה איתותבת קומי ר' ירמיה וכי איזה ב"ד עמד וביטל דהא צריך ב"ד לבטל הגזירה וכ"ז דלא עמד ב"ד וביטל לא נתבטל הגזירה ממילא וע"ז אומר חיילי' דר"י והי' כתיב בר"ת חיילי' דר"י והי' סבר המדפיס דהוא ר' ירמיה ובאמת הוא ר' יוסי בר פלוגתי' דר' ירמיה דס"ל דכ"ז דלא עמד ב"ד וביטל להגזירה לא נתבטל הגזירה ממילא ולא אמרינן כיון דהוי מדרבנן בזה"ז הוי גזירה לגזירה דהא בת ישראל שבאת להדליק כו' לא עמד ב"ד וביטל כמה דתימר תמן לא עמד ב"ד וביטל אפילו לקולא וכן הכא לחומרא לא עמד ב"ד וביטל. ודכוותיה מאימתי אדם זוכה בפירותיו בשביעית פי' בזה"ז דהוי הפקר מדרבנן ואם עבר וזכה בהם הוי כמו בזה"ז. בעבר וטייבה דלר' ירמיה שרי וכן בעבר וזכה בהם בזה"ז הוי זכייתו זכי' ובדיעבד אין מוציאין מידו ע"כ סבר רבי ירמיה משיתן לתוך כליו ר' יוסי סבר מימר אפילו נתנם בתוך כליו לא זכה בהם דהוא סבר מימר דאינון דידיה ולית אינון דידיה דאין זכי' באיסורי הנאה אפי' בזה"ז אפי' בדיעבד:

הלכה ג

מ"ד איישר מהו שואלין בשלומן בשלום ישראל שלום עליכם כן הגי' נכונה דשואלין בשלומם דתנינן במתניתין הוא כמו בישראל דהוא שלום עליכם:

הלכה ד

א"ר יונה מתניתא במידל בה מתחלה פי' שלא הידל מעולם אלא עכשיו הוא מתחיל למידל ע"כ רשאי להידל שנים מן אחד ומה דתני דבית רבי במידל בה מכבר פי' שכבר הידל אחד מן שנים ע"כ אינו מידל בפעם שני אלא עוד אחד ונמצא דהוי שנים מן אחד: אין תולין תוכין בתאנה ומפרש ואזיל מהו תוכין מייתי יחור מתאנה שטר ותולה בה ואמר הדא עבדת ואת לית את עבדת פי' דזהו לתש וסגולה שיתעבד האילן פירות ואסור

הוא בשביעית למיעבד כן ופריך ולא כן תני אילן שהוא מנבל פירותיו עושין לו סגולה דסוקרין אותו בסיקרא ומטעינין אותו אבנים ומהבתין לי' דיעבוד וזהו סגולה שלא ישיר פירותיו [כדאיתא במס' מע"ש שזהו סגולה] אלמא דבשביעית מותר לעשות עניני סגולה להאילן ומשני דלא דמי דתמן הסגולה הוא דלא יתן פירותיו פי' דלא ישיר פירותיו והכא דהסגולה הוא דיצמח כל עיקר וזהו אסור בשביעית אפי' סגולות:

משלשה ועד תשעה היא מתניתא פי' אהא דתני במתניתין גבי בתולת השקמה דס"ל לר"י דגומם מעם הארץ או מגבי' עשרה טפחים הכונה דאף בפחות משלשה מותר כמו דמותר למעלה מעשרה כן נמי בפחות מג' ורק מג' ועד עשרה אסור דדרך לקוצצו שם וכן מוכח מסוגיא במס' ב"ב (דף פ' ע"ב) וגרסינן מג' ועד עשרה וכן גי' מהרא"פ זצ"ל וכן עיקר:

הלכה ה

ריה"ג כב"ש ור"ע כב"ה פי' הא דנחלקו לעיל (בה"ד) גבי המידל בזיתים ב"ש אומרים יגום וב"ה אומרים ישרש וא"כ ריה"ג דס"ל גבי מזנב בגפנים דירחיק טפח ע"כ ס"ל כב"ש והנה הר"ש ז"ל והרע"ב ז"ל מפרשין שירחיק מן הקרקע טפח ומפרשין דמזנב מן הארץ מה שנתעבו הענפים ובמידל פי' הרמב"ם ז"ל דמידל לעצים ועיין בתוס' י"ט ז"ל דמוכח דלשון מידל הוא לשון שאול מעלמא ועיין בדברינו לעיל דאינו פעולה בכאן כמו מידל בעלמא להקל על הכרם דאילו בעלמא אין שיעור למידל אלא כל כרם לפי טבעו וכל האדמה שע"ג הכרם לפי טבעה והכא לשון מידל הוא רק לשון שאול מעלמא והכא קאי כל עיקר קוצץ לעצים ע"כ. כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מה"ש הי"ת וז"ל ז"ל הקוצץ אילן או שתים לעצים ולא נקט כלל לשון מידל ולא נקט כלל זיתים אלא סתם עצים לגלות לן דלא מיירי מתיקון הכרם ולא מיירי כלל מכרם וקס"ד דהכא במזנב נמי כה"ג דהא הוא ג"כ רק לשון שאול וכל עיקר דחותך קצת הענפים הוא על עצים ולא באופן שיפה לאילן כגון דהאילן א"צ להזינוב או שחותך באופן שאינו מעלה להאילן לא כפי תיקונו אלא לעצים בלבד הוא קוצץ וא"כ ריה"ג דס"ל דצריך לשייר טפח ולא ישרש א"כ ע"כ דכב"ש ס"ל וע"ז משני דז"א דריה"ג חשש במזנב לעבודת הארץ דהוא לעבודת הגפנים ולא דמי למידל דבמידל דבקוצץ לעצים באופן דלא מיקל על הכרם ס"ל לב"ה דישרש דכיון דבשתים אינו מועיל לקרקע מה איכפת לן ולא חיישינן שמא יהיה תיקון להזיתים ז"א דבתיקון להכרם לא יועיל בשתים משום דצריך להדל לפי תיקון הכרם וכ"ז שלא הידל לפי תיקון הכרם הצריך לו לא הועיל כלל משא"כ גבי מזנב אע"פ שמזנב לעצים ולא לפי תיקון הגפן מ"מ כל מה שמזנב אפילו דאינו מזנב לפי תיקון הגפן וזינב רק

מקצת מ"מ חיישינן שיהיה לו קצת פעולה ע"י אותו מקצת ור"ע ס"ל דלא חיישינן גם כאן למקצת פעולה כמו דלא חיישינן במידל:

הלכה ו

תמן תנינן הפגין והבוסר ר"ע אומר מטמא טומאת אוכלין ר"י ב"נ אומר משבאו לעונת המעשרות תני כן מיד ולית כאן מיד פי' דלענין טומאת אוכלין מיד ולית כאן מיד בשביעית אינו מיד אלא בהנך שיעורא דמתניתין וקמ"ל דבשביעית לא פליגי ר"ע וריב"נ דלכו"ע ס"ל בשביעית שיעורא דמתניתין אבל ר"ח בשם ריב"ל בפגי ראשונה היא מתניתא דעוקצין דבתאנים איכא השיעור משיזריחו אבל בשאר הפגים דליכא שיעור אחריני כי אם לעונת המעשרות אינן מטמאין טומאת אוכלין עד שיגיעו לעינת המעשרות אר"י ותני כן דממתני' דידן מוכח דבתאנה איכא עוד שיעור טרם הגיעו עונת המעשרות הפגין משיזריחו כו' ומביא ראיה מהך מתניתין דידן למימרא דרשב"ל דבפגי תאנה איכא עוד שיעור אחר טרם עונת המעשרות והוא מפורש בהך מתניתין דידן:

ר' פדת בשם ר"י הכל מודים בשביעית וקאי על הרישא דמתניתין הפגין והבוסר דמתניתין דמס' עוקצין הנ"ל דאיתא שם פלוגתא אחריתא בין ר"ע לריב"נ בהקושט והחמס וראשי בשמים וכו' נלקחים בכסף מעשר ואינן מטמאין טומאת אוכלין דברי ר"ע א"ל ר"י ב"נ אם נלקחים בכסף מעשר מפני מה אינן מטמאין טומאת אוכלין אם אינן מטמאין טומאת אוכלין אף הם לא ילקחו בכסף מעשר ע"כ במשנה שם ובסיפא תניתא דהפגין והבוסר ה"נ איתא שם המתניתא הקור הרי הוא כעץ לכל דבר אלא שהוא נלקח בכסף מעשר ע"ז קאי ר"פ בשם ר"י אירישא אע"ג דנחלקו ר"ע וריב"נ אם לקוח בכסף מעשר דמי לטומאת אוכלין דאליבא דר"ע אע"ג דא"מ טומ"א נלקח בכ"מ ולריב"נ כיון שא"מ טומ"א אינו נלקח בכסף מעשר כ"ז דוקא לענין לקוח בכסף מעשר אבל לענין שביעית הכל מודים דלא שוה לטומאת אוכלין ויש לפרש בשני פנים או דהכל מודים אע"ג דאינו מטמא טו"א מ"מ חלה עליו קדושת שביעית דחשיב אוכל לענין שביעית או דילמא דהכל מודים דאף על גב דטמא טומאת אוכלין אין חלה עליו קדושת שביעית דלענין שביעית לא תשיב אוכל וע"ז מיבעיא הכל מודים כלומר היאך הכל מודים ומפרשין חבריא שאינן מטמאין טומאת אוכלין דלענין שביעית חלה עליו קדושת שביעית דחשיב אוכל אע"ג דאינו מטמא טומ"א וע"ז מסיים הקור הרי הוא כעץ לכל דבר אלא שנלקח בכסף מעשר וחשיב אוכל לענין מעשר אע"ג דאינו חשיב אוכל לענין טומאה וע"ז דרש ר"י ב"פ בבהמ"ד דקור אין קדושת שביעית חלה עליו ור' יוסי מקפיד על שואלייה אמרין לון וכו' אלא בנין דקדושת שביעית חלה עליו וכו'

כלומר כיון דשביעית הכל מודים דחשיב אוכל אע"ג דאינו חשיב אוכל לטומאה ע"כ שפיר ס"ל לר"י דקור קדושת שביעית חלה עליו וחשוב אוכל אבל אי הי"מ הכל מודים בשביעית דלא כחברייא אלא דאף דחשיב אוכל לענין טומאה מ"מ לא חשיב אוכל לענין שביעית א"כ לפ"ז לא היה ס"ל לר"י דקור חשיב אוכל לענין שביעית כיון דלא חשיב אוכל לענין טומאה ק"ו לשביעית אבל לפי החברייא דלענין שביעית חשיב אוכל אע"ג דאינו מטמא טומאת אוכלין ע"כ שפיר ס"ל לר"י אע"ג דקור אינו מטמא טומאת אוכלין ולא חשיב אוכל לענין טומאה מ"מ חשיב אוכל לענין שביעית וקדושת שביעית חלה עליו ועפ"ז מתורץ קושית גליון הש"ס דמקשה ע"פ המפרשים ז"ל דהכל מודים בשביעית שאינו מטמא טומ"א דקאי על פגין משהזריחו דבשנה השביעית גופא. אינו מטמא טומאת אוכלין משום דלא חשיב אכילה לענין שביעית דאסור להכניסו לבית וע"כ לא חשיב ג"כ אוכל לענין טומאת אוכלין קשה מפ' הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' טומ"א הלכה כ"ה ואלו מקרי לא היתה לו שעת הכושר ועיי' במס' מנחות דף ק"א ודו"ק היטב עכ"ל וכונתי קושיא עצומה דהא הפלוגתא בין הת"ק ור"ש לענין איסור הנאה אם מטמא אוכלין מובא בכמה מקומות דלר"ש אין מטמא טומ"א דאוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחרים לא מקרי אוכל לענין טומ"א אבל הת"ק ס"ל דחשיב אוכל והרמב"ם ז"ל פסק כהת"ק בפ"א מה' טומאת אוכלין הכ"ה שם וא"כ למה בשנה השביעית אינו מטמא טומ"א משהזריחו כיון דחשיב אוכל בעלמא והכא רק משום איסור דשביעית אינו ראוי לאכילה והרי באיסור הנאה בעלמא כיון דחשיב אוכל בעצם ורק משום איסור דשביעית לא חזי לאכילה למה לא יטמא טומ"א ודוחק למימר דאזיל אליבא דר"ש והא ר"ש ס"ל דמס' מנחות הנ"ל דבהיתה לו שעת הכושר תשיב אוכל וזה נמי מיקרי היתה לו שעת הכושר וזה דוחק וקושיא עצומה היא דהא נקטינן הכל מודים בשביעית ומשמע דהכל מודים וקאי אליבא דכולהו ולפי דברינו ניחא שפיר דלא מיירי בפגין משהזריחו בשנה השביעית וקאי על מתני' קמייתא דעוקצין כנ"ל ואין מקום לקושיא זו כמובן ודו"ק:
סליק פירקא בס"ד:

פרק ה

הלכה א

בכל שנה ושנה הן עושות או אחת לשלש שנים פי' אי דבכל שנה ושנה נצמח רק מה שנצמח בשנה זו נגמר סוף ג' שנים אי דלא נצמח כלל רק פעם אחת לשלש שנים, ובכל

הג' שנים אינו נצמח כלל. ופשיט דבכל שנה ושנה הן עושות אלא שאין פירותיהן נגמרים אלא לאחר שלש שנים כצ"ל ופשוט הוא:

תני אר"נ בד"א באילן שהוא עושה שתי גרנות כו' גורן א' בשנה כו' ה"ה כלע"ל אר"י נהגו בחרובין כר"נ מתיב ר"ש קומי ר"י והתנינן בנות שוח על דעתך מה שעשו בשביעית יהא שביעית פי' דלא יהא שביעית אלא מה שעשו בשביעית ותו לא והוא מקבל מיני' פי' דלא הותיב לו תשובה תמן אמרין אילן שחנט קודם ר"ה ש"ע מתעשר לשעבר לאחר ר"ה ש"ע מתעשר לבא פי' דתמן אמרין הוא דלא כר"י ורשב"ל דאילו לר"י ורשב"ל נשאר בקישיא ממתניתן דב"ש על מה שנהגו כר"נ דאילו לר"נ לא יהא שביעית אלא מה שעשה בשביעית ומה שלא נגמר בשביעית אין עליו קדושת שביעית דלא אזיל ר"נ בתר חנטה כלל באילן דגורן אחד וקמפרשי אר"נ בד"א דאזלינן בתר חנטה בב' גרנות אבל בגורן אחד לא אזלינן בתר חנטה ועוקר החנטה מגורן אחד ולא שנתו אבל לרבנן דתמן גם ר"נ אזיל בתר חנטה רק דפליג ארשב"ג דס"ל שנתו בט"ו בשבט ור"נ פליג עליו וס"ל דלעולם הולכין אחר חניטתו רק באם דהחנטה הוא קודם ר"ה מתעשר לשעבר ואם נחנט לאחר ר"ה אע"פ שהוא קודם חמשה עשר בשבט מתעשר לבא ועוקרין שותו ולא חניטתו וע"כ לא קשה מב"ש דהא כיון שנחנט קודם ר"ה מתעשר לשעבר ושייך לשביעית אבל ר"י ורשב"ל דנשארו בקושיא על הא דנהגו כר"נ ולמה ב"ש הוי שביעית משום דס"ל דר"נ לית ליה כלל תנטה בגורן אחד ועוקר תניטתו ולא שנתו אלא דאזיל בתר לקיטה ולא מהני החנטה לא בט"ו בשבט ולא בר"ה ש"ע ובזה נפ"מ בין ר"י ורשב"ל לרבנן דתמן והתיב ריב"פ והרי חרובין הרי הן חונטין קודם ראש השנה של עולם ומתעשרין לבא וא"כ קשה על רבנן דתמן דפליגי על ר"י ורשב"ל וס"ל דר"נ אזיל בתר חנטה דר"ה ש"ע וא"נ קשיא מחרובין דס"ל לר"נ דמתעשר לבא והא חנוטן קודם ר"ה של עולם ואלא ע"כ כר"י ורשב"ל דר"נ לא ס"ל כלל חנטה אלא אזיל בתר לקיטה ומשני ולא שמע דמר רחב"פ חרובין שלשולן היא חנוטן פי' דהוי החינוט אחר ראש השנה של עולם בשעת שלשולן א"ר יוסי הביא שליש לפני ראש השנה ש"ע מתעשר לשעבר אחר ר"ה ש"ע מתעשר לבא דס"ל לר"י דלא ס"ל חנטה כלל בגורן אחד אלא תלוי בשליש ולא אזלינן בתר חנטה ועיקר בגורן אחד בין חניטתו בין שנתו ופריך ליה ר"ז מתמרים דבשנים אפילות מטילות שאור אחר ר"ה ש"ע ומתעשרין לשעבר כדאיתא במתניתין גבי הפרסאות דהוא תמרים כדאיתא בר"ש ז"ל וע"כ דאזלינן בתר חנטה והחנטה הוא קודם ר"ה ש"ע כרבנן דתמן וע"ז אמר ר"ז לא מן דעתי' אמר הדא מלתא אלא מן הדא דר"י ורשב"ל דס"ל דלא אזלינן בתר חנטה כלל באילן של גורן אחד וס"ל דר"נ עיקר באילן דגורן אחד חניטתו ומוסיף

ר' יוסי דאף שנתו הוא עיקר לפיכך ניחא מב"ש משום דהביאו שליש לפני ר"ה ר"י ב"א בשם שמואל בר אבא הביא שליש קודם ט"ו בשבט מתעשר לשעבר אחר ט"ו בשבט מתעשר לבא וס"ל דר"נ עיקר בגורן אתר חניטתו אבל לא שנתו ולא קשה מב"ש משום דאזיל בתר שליש וב"ש הביאו שליש לפני חמשה עשר בשבט ונמצא בסוגיא הזה ד' מתלוקת בדבר דר"י ורשב"ל ס"ל דר"נ עיקר בגורן אחד חניטתו ולא שנתו ואזיל בתר לקיטה ורבנן דתמן אמרין דר"נ עיקר בגורן אחד שנתו ולא חניטתו ור' יוסי ס"ל דעיקר חניטתו ושנתו ואזיל בתר שליש וריב"א בשם שב"א ס"ל דר"נ עיקר חניטתו ולא שנתו ואזיל בתר שליש ור"ז מקשי על אוקימתא דר' יוסי מתמרים וע"כ דאזלינן בתר חניטתו ולא עקרת חניטתו כרבנן דתמן ואחר האוקימתא דריב"א בשם שב"א דר"נ עיקר חניטתו ולא שנתו ורק דלא כרשב"ל דעוקר חניטתו ומעמידו על לקיטתו ז"א אלא דעיקר חניטתי ומעמידו על שליש ולא קשה מב"ש משום דהביא שליש קודם חמשה עשר בשבט ע"ז אמר ויאות דא קימתא דריב"א בשם שב"א יאות יותר מאוקימתא דרבנן דתמן דהרי אתרוג עקרת חניטתו ולא עקרת שנתו ואילו לרבנן דתמן עקרת שנתו ולא עקרת חניטתו בתמי' א"ו כריב"א בשם שב"א דלר"נ עיקר חניטתו ולא שנתו ורק דעקר חניטתו ואזלינן בתר שליש ולא קשה מב"ש וזהו פי' מחוורתא דהאי סוגיא בע"ה והרמב"ם ז"ל אזיל בשיטת הבבלי במס' ר"ה (דף י"ד ע"ב):

מן הפגין עד השיתין הנובלות גי' הגר"א ז"ל בכ"י קדשו בירושלמי שת"י הבוחלות:

אמר להם והרי עמכם בציפורי כו' זה קאי על המתניתין דר"י ס"ל בפרסאות של תמרים דעושות לשתי שנים אמר להם והרי עמכם בציפורין והן עושות לשתי שנים אמרו לו הרי עמך בטבריא כו' כן פי' בשנו"א ז"ל:

הלכה ב

ר"א בשם ר"י אתיא דר"י כר"א ודר' יוסי כר' יהושע דתנינן תמן העניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי ר"י ר' יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירין אוכלין אחר הביעור רבי אימי בעי קומי ר"י מתניתין כו' עד סוף הסוגיא מבואר בשנו"א ז"ל מתוק מדבש וה"פ עד שלא גזרו על הספיחין פי' מתניתין דקתני יעשה חשבון עם העניים ע"כ עד שלא גזרו על הספיחין דלאחר שגזרי א"כ אסור ספיחין א"ל וכי בעלי' היית פי' דכלום גזרו על הלוף שתאמר קודם גזירה הוי הרי לא גזרו על הלוף כלל סבר ר' אימי אין איסור ספיחין תורה מדאמר עד שלא גזרו א"ר ירמי' בעלי לוף שוטה היא מתניתא פי' דעלין שלהן אינו מתקיים בארץ ואינו הולך אחר העיקור ע"כ יש לו ביעור דבעלי לוף פיקח אין ביעור כמו בדעיקר אתא ר"ה ואייתי מתניתא דבר קפרא מדרומא ותני עלי לוף

ועלי בצלים אית לך מימר עלי בצלים השוטין בתמי' וע"כ בפקחין מיירי מה עביד לה ר' ירמי' ומשני בששיקף בעלין פי' דדרך לתלוש העלין במקום הזה אינו הולך אחר העיקר ויש לו ביעור מילתא דר"י אמרה מדמ קי בעלי לוף שוטה בשלא שקפן ומחובר הוא להעיקר ומ"מ יש לו ביעור מזה מוכח דדבר שיש לו ביעור שנמצא בתוך דבר שאין לו ביעור יש לו ביעור ר"י פתר מתניתין ער"ה שביעית פי' ר' יוסי דמוקי פלוגתי' דר"א ור"י דמתניתי' בהכי פתר שנטע לפני שביעית פי' כמה שנים לפני שביעית ועשה ביצים לפני ראש השנה השביעית ודכן לפני ר"ה השביעית פי' שדכן את העלין שלא יגדלו לפני ר"ה אין תימר אין דיכון כעיקר כולו לעניים דגידולו אסור ואוסרין אף את ההיתר וא"ת דוכן כעיקר והוי כמו שנעקרו לפני ר"ה השביעית וא"כ אינן נאסרין מחמת הגידולין שגדל בשביעית ולא הוי כולו לעניים אלא יעשה חשבון עם העניים מה שגדלו לפני שביעית לבעה"ב ומה שגדלו בשביעית לעניים והשתא ר"א סבר דוכן כעיקר ולפיכך יעשה חשבון עם העניים ור"י סבר אין דוכן כעיקר והוי כולו לעניים לפיכך אין לעניים עמו חשבון אלא יטלו את כולו וה"ג א"ת אין דוכן כעיקר הוי כולו לעניים ואי דוכן כעיקר אין כולו לעניים אלא יעשה חשבון עם העניים ומספק מותר ר' חזקי' פתר מתניתא פי' פלוגתא דר"א ור"י במתניתין בשנטעו ער"ש ועשה ביצים בשביעית ודיכנו בסוף שביעית פי' אחר כמה שנים א"ת אין דוכן כעיקר כולו לבעה"ב פי' דגדולי היתר מעלין את האיסור וא"ת דוכן כעיקר א"כ הוי כאילו נעקרו בסוף שביעית ואין הגידולי היתר מעלין אותן ואין כולו לבעה"ב ועושה חשבון עם העניים וה"פ ר"א סבר דוכן כעיקר לפ"ז מה שגדל בשביעית אסור ומה שגדל אח"כ מותר לפיכך יעשה חשבון ור"י סבר אין דוכן כעיקר וא"כ בגידולין של אחר שביעית העלו את האיסור לפיכך אין לעניים עמו חשבון אלא כולו לבעה"ב וה"ג א"ת אין דוכן כעיקר כולו לבעל הבית ואין לעניים עמו חשבון וא"ת דוכן כעיקר אין כולו לבעה"ב לפיכך יעשה חשבון והשתא מפרש האיך יהיה החשבון כדמסיק עשה בארץ כו' ר' יוסי פתר מתניתא לפני ר"ה השביעית פי' שזרע לפני ר"ה וא"כ אותן הג' שנים היו ג"כ לפני ר"ה ר"ח פתר מתניתא ערב ר"ה פי' שנטע ערב ר"ה וא"כ אותן השנים היו אחר שביעית ע"כ הגהות ופי' בשנו"א ז"ל מתוק מדבש:

לוף של ערב שביעית רבי בון בר חייא בעי קומי רבי זעירא אף בשאר שני שבוע כן פי' כמה דתימר במתניתן דלוף של ערב שביעית מותר לעוקרו בשביעית ולא חיישינן להפסד דספיחי שביעית שנצמח בקדושה של שביעית א"כ כן תימר בשאר שני שבוע דלוף של שנה שני' יהא מותר לעוקרו בשלישית ולא ניחוש להפסד דעניים דשנצמח על מ"ע והא תני היתה שני' נכנסת לשלישית אינו מדכנו ואינו מונע ממנו מים בשביל שיהא

מעשר פי' מע"ר ומע"ש היתה שלישית נכנסת לרביעית מדכנו ומונע ממנו מים בשביל שיהא מ"ע הדא אמרה שדוכן כעיקר פי' דלמה אינו רשאי לדכן בשלישית משום דחשוב כעוקרו והעיקר איסור דדוכן הוא משום איסור עקירה ודוכן כעיקר א"כ חזינן דאסור לעוקרו בשלישית להפסיד המ"ע א"כ קשה למה בשביעית מותר לעוקרו ומשני ר"י בשם ר"ל תפתר שעקרן עד שלא צמחו פי' דבשהתחיל לצמוח אז אסור לעיקרו בשלישית משום דמפסיד המ"ע וכמו כן בשביעית נמי אסור אבל קודם שהתחיל לצמוח מותר:
מאימתי מותר אדם ליקת לוף כו' ר"י אומר מיד כו' מ"ט דרבנן גזרו על הלוף ולא גזרו על הירק פי' דמקשה מ"ט דרבנן דס"ל הכא דאינו מותר רק משירבה החדש ואלו גבי ירק לקמן (בפ"ו מ"ד) מותר האפל משעשה הבכיר ומשני גזרו על הלוף ולא גזרו על הירק פי' דבלוף הוא דבר שדרכו להתקיים גזרינן שיצניע בשביעית אלאחר שביעית אבל ירק לא גזרינן ופריך מ"ט דר"י דמתיר גבי לוף מיד ומשני טמון אנן אמרין פי' דתלינן דמטמין מער"ש ופריך דלפ"ז אפי' בשביעית יהא מותר ומשני שלא ילך ויביא מן האיסור ויאמר מן הטמון הבאתי כן גי' השנו"א ז"ל ופירושו:

הלכה ג

מחלפא שיטתי' דרב מחלפא שיטתי' דשמואל דאיתפלגון מכרה לו ביובל עצמה רב אמר קנה כו' מחלפא שיטתי' דרב דתמן אמר קנה וכא אמר לא קנה פי' דהתם ביובל נמי לא מצי מיעבד מידי בהאי שדה שקנה ומ"מ ס"ל לרב דלא מבטל מקח והכא בנמצא נגחן דלא מצי למיעבד מידי בהאי שור ס"ל לרב דכיון דלא מצי למיעבד בי' מידי בהאי מקח הוי מקח טעות ומשני תמן יובל מפורסם הוא והלכך סבר וקבל ברם הכא לא סבר וקיבל אלא לרדיא זבין ופריך מחלפא שיטתי' דשמואל תמן הוא אמר לא קנה דס"ל דכיון דלא שוי מידי לא קנה והכא ס"ל דקנה ומשני שאני הכא דהא ראוי לשחיטה וע"ז קנה:
ושמואל כב"ה דאי כב"ש הא ס"ל דלא תלינן בשחיטה ומשני אפי' יסבור כב"ש לית אורחא דב"נ מיכס תורא דרדיא פי' כיון דראוי לחרישה לית אורחא דב"נ לשוחטו והאיך יתלה בשחיטה משא"כ הכא דנמצא נגחן דאינו ראוי לרדיא ע"כ לשחיטה הוא עומד ועיי' בשנו"א ז"ל:

הלכה ד

ר"פ בעי במה קנסו במקום שזורעין ואוכלין פי' בין במקום שזורעין בין במקום שאוכלין או במקום שזורעין אבל לא במקום שאוכלין כדמסיק ראו אותו לוקח מן הסרקי אם במקום שזורעין דווקא ולא במקום שאוכלין אם לקח מן הסרקי מותר דהא כיון שאינו זורע אלא אוכל לבד:

ר"י ב"ח בעי על כל פירקא איתאמרת כו' לפי השנו"א ז"ל נתחלף הציונים דזה קאי על הא דבסמוך על הציון וכולן לא אמרו אלא מפני ד"ש וכאן גרסינן תחלה על מה דמוקדם במשנה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה גרסינן תמן תנינן נחתום כו':
הך אמר חרוש בה טבאות כו' הגי' מדויקת כדלעיל (בפ"ד ה"ג) וכן גרסינן שם מ"ד חרוש בה טבאות מה שואלין בשלומן איישר מ"ד איישר מה שואלין בשלומם בשלום ישראל שלום עליכם פי' דלדידי' דבשביעית מתזיקין באמירת איישר וא"כ מה דמסיק ושואלין בשלומן הוא כבשלום ישראל שלום עליכם:
סליק פרקא בס"ד:

פרק ו

הלכה א

יכול אפי' מצות שאינן תלוין בארץ לא יהו נוהגין אלא בארץ ת"ל השמרו לכם וגו' ושמתם את וגו' פי' דהא האי קרא דושמתם את וגו' מיירי לאחר שאבדתם מן הארץ הטובה מ"מ ושמתם את דברי אלה הרי תפילין ות"ת ואנו לומדין כל המצות שאין תלוין בארץ מתפילין ות"ת ומכאן קשה לי על הא דכתב רש"י ז"ל במסכת קידושין (דף ל"ז ע"א) גבי הא דפריך והרי תפילין ופטר חמור פרש"י ז"ל דידעינן מכמה תנאים שהניחו תפילין והתוס' ז"ל כתבו לה"ק דילמא מדרבנן היו מניחין ובאמת מכאן מוכח דמה"ת הוא תפילין בחו"ל מהאי קרא גופי' דבתפילין ושמתם את וגו' דמיירי בפירוש בחו"ל ג"כ וכן פטר חמור ממילא ג"כ בכלל זה כיון דחיובא דתפילין פשיטא דהוא גם בחו"ל ממילא פטר חמור דהוא מפרשה שבתפילין הוי האזהרה על חו"ל ג"כ:
מעתה משגלו יהא פטורין הגר"א ז"ל בשנו"א ז"ל גריס יהא חייבים ומפרש כמו במצות שאינן תלוין בארץ נוהגין ואף משגלו כמו כן המצות התלויות בארץ יהא נוהגין בארץ אף בזמן גלות ולמה אמרינן דקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא ומשני ויעשו כל הקהל וגו' הקיש ביאתן בימי עזרא לביאתן בימי יהושע מה ביאתן בימי יהושע פטורין היו ונתחייבו אף ביאתן בימי עזרא פטורין היו ונתחייבו הרי דפטורין היו מטעם דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא:
ר' יוסי ב"ח אמר מדבר תורה נתחייבו אמר ר"א מאליהן קבלו עליהן את המעשרות פי' הגר"א ז"ל בשנו"א וז"ל דר"א ס"ל דיהושע נצטוה לקדש כל מה שבתחומין ועזרא לא נצטוה אלא קידש כמה שרצה וכדאמרינן הרבה כרכים קדשו עילי מצרים ולא קדשו עולי בבל ולהכי קרי ליה מאליהן אבל מה שרצה לקדש וקידש הוי מדאורייתא ואבל

לריב"ח נצטוה עזרא לקדש כמו יהושע ונפ"מ דלר"י בר"ת דנתקדש ע"פ ציווי קדשה לעולם ועד קיימת הקדושה אפילו בזה"ז ולר"א לא נתקדש על זה"ז דמסתמא לא הי' בלבם לקדש אלא בזמן שבהמ"ק קיים הואיל והדבר תלוי בהם והא דמשמע בכמה מקומות דקידשה לע"ל היינו לענין קדושת הר הבית והמקדש אבל לא לענין קדושת הארץ ע"כ דברי הגר"א ז"ל בשנו"א ולשיטתי' ז"ל בזמן הבית שני הוי מדאורייתא לכו"ע במקום שקידשו עולה גולה וכיבשום אבל דעת כמה מרבוותא ז"ל דאפילו בזמן הבית שני הוי מדרבנן עיין בהר"ש ז"ל:

נמנו על אויר אשקלון וטיהרוהו מפי ר' פנחס בן יאיר דאמר יורדין היינו לסירקיא של אשקלון כו' פי' אלמא דכהן מותר לילך שם דתלינן שהיא מארץ ישראל למחר נמנו עלי' לפוטרה מן המעשרות דתלינן דהיא מחו"ל משך ר"י בר"י את ידיו כו' ומסיק טעמא מאי דאזל לקולא לענין טהרה ולא חיישינן שמא אשקלון כחוץ וטמאה ואזלינן לקולא ה"נ ניזול לקולא לענין מעשרות דיהא לקולא דתלינן שהיא מחוץ ע"ז מבאר טעמו מפני מה הסכים לקולא לענין טהרות אתמול הוא משום דטהרות מדרבנן דרבנן הוא שגזרו טומאה על ארץ העמים וע"כ תלינן לקולא דכחוץ הוא והיינו דקאמר אתמול אני הוא שטמאתי אני הוא שטהרתי כלומר דהוי מדרבנן כל עיקר הטומאה דאני הוא שטמאתי ר"ל מדרבנן ולשון זה מצוי בירושלמי כו"כ פעמים במקום דבעי למימר דהוא מדרבנן לפיכך אני הוא שטהרתי אבל לענין מעשרות דהוי ספק תורה דעכשיו ר"ל דהיום דעסוקין לענין מעשרות אני אומר שמא נתכבשה מד"ת והאיך אני פוטרה מד"ת בתמי' ע"כ אזלינן לענין מעשרות לחומרא ולענין טומאה לקולא והם שנמנו לפוטרו ממעשרות משום דס"ל דהוי ודאי חו"ל ומ"מ טהור מארץ העמים משום דמובלע בתחום כדכ' הרמב"ם ז"ל:

אימתי היא טמאה משום ארץ העמים פי' דאיתא בתוספתא דאהלו' (פי"ח) דהא דקאמר ר"פ ב"י יורדים היינו לסירקי של אשקלון וכו' א"ל מהו שינהגו בה כארץ העמים א"ל כשישהא מ' יום פי' משום מדור העכו"ם דקי"ל כמה ישהא במדור ארבעים יום בזה הוי המנהג בטומאה כמו בארץ העמים. ובזה נחלקו ר' סימן ור' ירמיה דר' סימן ס"ל דלמחר שנמנו לפוטרו מן המעשרות לאו דבהמנין הזה נתחרטו על המנין דאתמול דנמנו לטהרו ז"א אלא דתרווייהו איתניהו דס"ל כר"פ ב"י דטהור משום ארץ העמים וס"ל כר"פ ב"י דפטור ממעשרות דהגם דהוי נמנו וגמרו דהוא חו"ל מ"מ כיון שמובלע בתחו' א"י הוי טהור משום ארץ העממים כמו שכ' הרמב"ם ז"ל בפי"א מהט"מ הי"ב וע"כ ס"ל כר"פ ב"י על שאלתם מהו שינהגו בה כארץ העממים לטומאה והשיב להם כשישהא במדור

ארבעים יום ור' ירמיה ס"ל דלמחר שנמנו לפוטרו מן המעשרות והסכימו דהוא חו"ל נעקר המנין דאתמול שנמנו לטהרו מארץ העממים כא"י ועי"ז מובן סוגית הגמ' דשאל מאחר שנמנו למחר לפוטרו מן המעשרות אם נתבטל המנין דאתמול לענין טהרות מארץ העמים או לא וס"ל כר"פ ב"י בזה שהשיב להם כשישהא במדור ארבעים יום ושאל מאימתי מטמא משום ארץ העמים כההיא ששאלו לר"פ ב"י מהו שינהגו בה כארץ העממים ע"ז א"ר סימן משישתהא ארבעים יום [כן גרס הק"ע ז"ל בפ"ו במס' יבמות] כלומר דאף ע"פ שנמנו למחר לפוטרו ממעשרות והסכימו דהוא כחו"ל מ"מ לענין טומאת ארץ העממים אינו מטמא אלא כשישתהא ארבעים יום וס"ל כר"פ ב"י בזה ולא נתחרטו על המנין דאתמול וע"ז פליג ר' ירמיה וא"ל ולא בטעות אנו מחזיקין ר"ל דלמחר שנמנו שהוא כחו"ל ולא בטעות אנו מחזיקין בתמי' דע"כ דס"ל דבטעות נמנו אותו אתמול לארץ ישראל אלא מיד הוא טמא משום ארץ העממים דהא דטיהרוהו אתמול הוא משום דהתזיקו אותו כא"י וע"כ עכשיו שנמנו דהוא חוץ לארץ ע"כ טמא משום ארץ העממים והרמב"ם ז"ל פסק כר' סימן:

אר"מ לא כן כו' פי' דר"מ מקשה כל עיקר על הברייתא דמנו לפוטרו ממעשרות למה להם למנות ע"ז הא לא כן אמר ריב"א בשם ר"ז מן מה דתני גנייא דאשקלון הדא אמרה אשקלון כחוץ א"כ מוכח בפירוש דהוי אשקלון כחוץ ופטור ממעשרות ולמה להם למנות ע"ז כיון דכבר מוחזק בידינו גיניא דאשקלון הא אשקלון כלחוץ ועל מה הוא כלחוץ ע"ז משני הגמ' וכי צור אינו אסור לילך לשם והקונה שם אינו מתחייב בתמי' פי' דתיבת וכי צור תיבת וכי קאי אתרווייהו ר"ל וכי צור אינו אסור לילך שם וכי הקונה שם אינו מתחייב בתמי' הלא אסור לילך וביקונה מתחייב ולפ"ז דלא תסבור מימר אוף הכא כן דאע"פ דאשקלון כלחוץ הוא רק לענין דאסור לילך והוא כחו"ל מ"מ חייב במעשרות לפיכך נמנו עליה לפוטרה מן המעשרות:

פרק ז

הלכה א

לא צורכה דלא שמעינן דחין קדושת שביעית חל עליהן עד שימתיקו פי' בשנו"א ז"ל דמבעיא ליה אם לענין שביעית צריך ג"כ להמתין עד שימתיקו ע"ז אמר לא כן אר"י בר"ח עולשין חשובות כו' בשביעית אלמא דשביעית חשוב יותר דאף דבכל השנים אינו חשוב ומ"מ בשביעית חשוב לאוכל א"כ ה"נ אף דאינו חשוב לטמא טו"א עד שימתיקו ואבל בשביעית א"צ להמתין עד שימתיקו וחשוב אוכל מיד ע"ז פריך הא איתמר טעמא

עד שלא התיר רבי להביא ירק כו' אבל משהתיר דמי שביעית לכל מקום וא"כ צריך להמתין עד שימתיקו ע"ז פריך א"כ לפ"ז דבשביעית צריך ג"כ להמתין עד שימתיקו מצינו דבר דבתחלה אין קדושת שביעית חלה עליהן ובסוף קדושת שביעית חלה עליהן בתמיה וא"כ א"צ להמתין עד שימתיקו ופריך מסיאה ואיזוב כו' שלקטן מתחלה לעצים אין קדושת שביעית חלה עליו וכשנמלך לאכילה חלה קדושת שביעית ע"ז משני דהתם הי' בידו מתחלה לחשוב לאכילה אבל הכא קודם שימתיק לא אפשר לחול עליו קדושת שביעית ע"כ אין סברא לומר דבעינן עד שימתיק משום דלא מצינו דבר שמתחלה אין קדושת שביעית חלה עליו ולבסוף קדושת שביעית חלה עליו:

אמר להן ר"מ מחמיר אני בדמים יותר מן העיקר פי' בשנו"א ז"ל דטעמא דר"מ הוא מפני שהשמן ופרי בעצמו ניכר הוא ולא אתא לעשות בהם סחורה משא"כ הדמים דלא ניכר חיישינן שמא יעשה סחורה בהם אבל חכמים משיבין לו עכ"פ האיך אפשר לומר כן והאיך מצינו שהדמים יהא חמור מהפרי עצמו ומשיב להם ר"י דמצינו כן בשמן דחמור הדמים משמן עצמו:

כיצד הוא עושה ר"ח בשם ר"י מחליף שניהן בשל חולין פי' בשנו"א ז"ל דקי"ל דאחרון אחרון נתפס והפרי עצמו אסור א"כ מה שבא מחמת דמים אזיל האיסור ונשאר כמקדם ומותר להדליק השמן:

החליף אוכלי אדם באוכלי בהמה כמה דתימר אוכלי אדם אין עושין מהם מלוגמא ודכוותי' אוכלי בהמה אין עושין מהן מלוגמא פי' דכיון דאוכלי בהמה בא מאוכלי אדם הרי דינו כמו אוכלי אדם ופריך והתנינן מוכרין אוכלי אדם ואוכלי בהמה ליקח בהן אוכלי אדם אבל לא אוכל בהמה ליקח בהם אוכלי בהמה וכ"ש אוכלי אדם ליקח בהם אוכלי בהמה כצ"ל וכן הגי' בתוספתא וא"כ קשה האיך משכח"ל שיהא אוכלי בהמה בא מאוכלי אדם הא לא חל החליפין כשהחליף אוכלי אדם על אוכלי בהמה וא"כ האיך משכח"ל שיהא אוכלי בהמה בא מתוך אוכלי אדם ומשני והדא קניבתא דירק מסקין ליה לאגרי' והיא יבישה מן גרמי' פי' דנעשית אוכל בהמה מאוכל אדם עצמו וע"כ שייך שפיר הא דקאמר דאסור לעשות מלוגמא מאוכל בהמה הבא מאוכל אדם:

תמן תנינן א"ר יהודא אימתי בזמן שאין לו אומנות אלא הוא כו' היה יושב ובטל ממלאכתו כ"ש שביע כיון שבאת שביעית התחיל מפשיט את ידיו וליתן בפירות כו' אם יש עמו מלאכה אחרת כשר כו' אבל אם היה יושב ועוסק במלאכתו כ"ש שבוע כו' אע"פ שאין עמו מלאכה אחרת מותר פי' דכיון דאיכא חד צד או הי' עוסק במלאכתו או יש לו מלאכה אחרת ע"ז אמר ר' בא בר זבדי ר' אבוה בשם ר"א הלכה כר"י דמתניתין

אקלס כו' ומפרש הגמ' דלמה קאמר ר"י דמתניתין תיבת דמתניתין מאי כונה איכא בו ומפרש תני ר"ח לחומרא [כן איתא בסנהדרין פרק שלישי] האיך עבידא הי' יושב ועוסק במלאכתו כו' אם יש עמו מלאכה אחרת מותר אבל אם לא הי' עוסק במלאכתו כו' אעפ"י שיש עמו מלאכה אחרת אסור [כן הגירסא בשנות אליהו ז"ל] וסבירא ליה דבעינן תרווייהו שיהא עוסק במלאכתו ושיהי' לו מלאכה אחרת לא בדא פי' לא בזה הלכה כר"י אלא הלכה כר"י דמתניתין לקולא לפום כן כצ"ל ר' בא בר זבדא בשם ר"א הלכה כר"י דמתניתין לקולא לאפוקי מהא דר"י דתני ר"ת ושאל אוף הכא כן פי' הגר"א ז"ל בשנו"א משמע דשאל אם גם במתניתין דידן הלכה כר"י או לא ע"ז אמר תמן אין המלכות אונסת פי' במתניתין דידן אין המלכות אונסת ברם הכא המלכות אונסת ברם במתניתין דידן פי' במס' סנהדרין המלכות אינסת ולשון תמן הוא בירושלמי כמה פעמים וההם במס' סנהדרין איכא האי סוגיא ג"כ ושם קרי מתניתין דהכא תמן ודרך הירושלמי להעתיק הסוגיא בלשון הנשנה שם א"נ הא דשאל אוף הכא כן פי' במתניתין דידן דר"י מתיר ליקח כדרכו ובלבד שלא תהא אומנתו לכך אם יש לו אומנות אחרת ג"כ דיושב ועוסק במלאכתו אם מותר אפי' שלא בהזדמניות כמו בשביעית או לא ומסיק דהא דהתירו התם בשביעית משום דהמלכות אונסת דצריך לפרוע המס ברם הכא אין המלכות אונסת ועיין בתוס' ד"ה והוא (לעיל בפ"ד):

הלכה ב

בראשה את אמרת אין אוכלין על העיקר ותיבת פירקא נמחק בירושלמי שת"י מהגר"א ז"ל ופריך ברישא דמתניתין תנינן דלולבי זרדין יש להן ביעור אע"פ שעיקרו מתקיים בארץ אין אוכלין לאחר הביעור הלולבין על העיקר ובסיפא את אמר גבי לולבי האלים דאין להם ביעור דאוכלין על העיקרו דמתקיים בארץ וקשיא מרישא לסיפא ומשני אר"פ תמן אין סופן להקשות פי' דברישא אין סופן להקשות משא"כ בסיפא משום דסופו להקשות מכיון שהוקשו נעשו כאביהן:

תני וכולן שנכנסו משמית לשביעית ששית חוץ מן העדל כו' ר"א בשם ר"י לית כאן משמית לשביעית ששית אלא שביעית פי' דלית כאן ששית כלל אלא שביעי' לבד ומאן דפליג על ר"י ס"ל דאית כאן גם ששית והשתא מביא הגמ' הברייתא והתני הסיאה והאיזוב והקורנס שהובילו לחצר אם היתה שני' נכנסת לשלישית שלישית [ותיבת אבל מיותר כמובן] משמית לשביעית ששית ע"ז קשיא הכא את מני לחורי' פי' לאחריו וכא את מני לקומי' פי' לפניו וע"כ דמספקא לן אם אזלינן בתר חנטה או בתר לקיטה א"כ מ"ש הכא דאת מני לאחריו וכא את מני לקומי' א"ר יוסי שלישית וששית אע"פ שאין

בהם מע"ש יש בהם מעשרות פי' דאפילו דתנהג בה מנהג שלישית בחיוב מ"ע מ"מ יש בה מעשרות פי' אם יתן מספק מע"ש שפיר דמי משא"כ שביעית אין בה מעשרות כלל פי' אם ינהג בה מנהג שביעית דיתחייב להפקיר כמנהג שביעית אז יהא הפקר ופטור ממעשרות כל עיקר [וכ"כ התוס' ז"ל במס' ר"ה דף ט"ו ע"א דאם ינהג בה מנהג שביעית דיחייבוהו חכמים להפקיר מספק יפקיע כל חיובא דמעשרות שיש עלי' מספק שמא אזיל בתר חנטה ועיי"ש] וע"כ אינו נוהג מנהג שביעית ר"ל דלא יפקיר כדי שלא יפקע חיובא דמעשרות ויהי' חייב מספק במ"ע ובביעור דהא כיון דהוי ספק הפקר לא יצא עדיין מרשותו וברשות בעלים הוא עד הזכיה וע"כ חייב במ"ע מספק ע"ז שאל הגמ' לא כן ר"א בשם ר"י לית כאן משמשית לשביעית ששית אלא שביעית כלומר אם כמו דאמר ר"י על הברייתא דל"כ ששית אלא שביעית לבד אם גם כאן כן ע"ז קאמר דז"א דתמן ברשית הבעלים פי' דלא דמי דאימתי קאמר ר"י דל"כ ששית אלא שביעית לבד רק דווקא על הברייתא שלו הנזכר לעיל משא"כ בברייתא דהסיאה והאיזוב שהובילו לחצר דתמן כיון שהוא בחצירו הוא ברשות. הבעלים וע"כ כשאינו נוהג שביעית ואינו מפקיר נוהג ששית מספק דהא לא הוי הפקר ממילא דאפילו דניחא לבעלים שיהא הפקר כדי שלא יצטרך לנהוג חומרת שניהם חומרת מעשרות וחומרת שביעית. דהא מחויב בעזיבה מספק דשמא היא שביעית מ"מ כיון שהוא בחצירו ועומד ברשותו ע"כ הוי עליו חומרת שניהם חומרת דאפקעתא דמלכא וחומרת מעשרות ברם הכא ברשות עני הן פי' ברשות הפקר הוא [כדאיתא במס' ר"ה (דף ט"ו ע"א) דס"ל לרבה דאפי' דאזיל בתר חנטה מ"מ פטור ממעשרות משום דיד הכל ממשמשין בה ופרש"י ז"ל דכיון דעומד בגנות ופרדסים של הפקר ויד הכל ממשמשין בה בשביעית והוי הפקר ממילא ולפיכך פטור ממעשרות ואפי' לרב המנונא דפליג שם וס"ל דזה אינו הפקר אלא גזל היינו דווקא בשפשיטא לן דאזלינן בתר חנטה וע"כ מקפיד בעה"ב וכשהבעה"ב מקפיד עליהן הוי גזל משא"כ הכא כשמספקא לן ויש עליו חומרת שניהם חומרת נתינה דמעשר וחומרת נתינה דהפקר ע"כ אף שאינו מפקיר אבל אינו מקפיד עליהן דניחא ליה וכיון שעומד במקום שאינו משומר ואין הבעה"ב מקפיד על מי שנוטלן ע"כ הוי הפקר ממילא וע"כ הוי שביעית ולית כאן ששית כלל] ואינו ברשות משומר והא דקרי ברשות עני משום דעפ"י רוב העניים מלקטים וממשמשין בשדה הפקר ואין בעה"ב מקפיד עליהן וניחא ליה משום דמוטב ליה ליתן ליה אחד בודאי ולא שנים מספק וקי"ל דדבר שעומד במקום שאינו משומר ואין בעה"ב מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין ממעשרות עיין במס' פסחים (דף ו' ע"ב) וע"כ הוי שביעית לגמרי ולית כאן ששית כלל משא"כ בהא דהסיאה

והאיזוב והקורנס שבחצר דהתם עומד ברשות הבעלים במקום משומר אפי' דאין בעה"ב מקפיד עליהן וניחא ליה נמי לא הוי הפקר ממילא לשיטת הירושלמי [כאשר מבואר בתוס' ד"ה תני עיין שם היטב] וע"כ אית כאן ששית:

ר"פ ר"י בשם ר"י אתיא דר"ש כר' יהושע דתנינן תמן אר"י שמעתי כו' בסוגיא הזאת רבו הפירושים והגר"א ז"ל בכ"י קדשו מגי' א"ר יונה ודמיא הוא לכל דבר קטף בטל ע"ג שרפו אילן אינו בטל ופי' בשנו"א ז"ל דר"פ מוקי מתניתין דמיירי בשרף של העץ וא"כ ע"כ דר"ש כר"י וחכמים ס"ל כר"א דאי כר"י הא ס"ל דשרף העץ אינו פרי אבל ר' יונה מוקי מתניתין כד"ה דאף חכמים ס"ל כר' יהושע דאימתי ס"ל לר"י דשרף של עץ לא הוי פרי רק באילן העושה פרי אבל באילן שאינו עושה פרי מודה ר"י דקטפו זהו פרי כדאיתא במס' נדה (דף ח' ע"ב). ונראה דפי' הירושלמי לפי זה הוא כך דהנה במשנה דידן גרסינן הורד והכפר והקטף ומזכיר הקטף ואלו במשנה דערלה גרסינן רא"א המעמיד בשרף הערלה ומזכיר רק השרף וכן ר"י אומר ג"כ המעמיד בשרף האילן והעיקרין ומזכיר רק השרף והנה פי' קטף היא העץ והשרף הנוטף ממנו נקרא צרי כדגרסינן הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף וכן פרש"י ז"ל במס' נדה שם דיקטף הוא העץ שנוטף ממנו שרף וכן איתא במס' שבת (דף כ"ג ע"א) שרף קטף הרי דיש שרף של הקטף ויש קטף עצמו ובמשנה דידן לא קאמר שרף הקטף אלא קטף עצמו ואילו במשנה דמסכת ערלה קאמרינן המעמיד בשרף הערלה הרי דמזכיר שם רק השרף לבד והוא משום דשם בערלה דלא מיירי בקטף אלא בסתם אילן דעושה פרי וע"כ לא בטל העץ לגבי שרף שיהא העץ בעצמו חשוב כהשרף שלו אבל עצי הקטף כיון שאין עליו שום פרי אלא רק השרף שבו ע"כ בטל הקטף לגבי השרף והעץ בעצמו הוא חשוב כשרף שלו ע"ז אמר לו ר' יונה ולכל דבר פי' בתמיה דא"כ לדבריך דקמדמית ר"ש לר"י וחכמים ע"כ כר"א דלא כר"י דאי לחכמים הוי פרי אף שרף של עץ א"כ הו"ל להיות המעמיד בשרף האילן ג"כ אסור משום ערלה א"כ לדבריך לכל דבר צריך להיות אליבא דחכמים שרף של ערלה חשיב פרי כמו גבי שביעית והא ז"א דהא בשביעית אף הקטף עצמו חשיב פרי ואילו התם לענין ערלה לא חשיב פרי רק השרף לבד אבל לא העץ אפי' לר"א דר"א נמי לא קאמר אלא המעמיד בשרף הערלה אסור מפני שהוא פרי וע"כ דהקטף בעצמו בטל על גבי שרפו אילן אינו בטל ע"ג שרפו פי' דהקטף בטל לגבי שרפו והוא בעצמו חשיב כשרף ואילו אילן אינו בטל ע"ג שרפו ולא חשיב כמו השרף והוא ע"כ משום דקטף אינו עושה פרי ואין לו אלא שרף ע"כ בטל לגבי השרף משא"כ אילן דעושה פרי לא בטל לגבי השרף א"כ ע"כ דשם מיירי באילן העושה פרי וא"כ מנין לך

להוכיח דר"ש כר"י וחכמים לא ס"ל כר"י ז"א דע"כ לא ס"ל לר"י דשרף אינו פרי אלא דוקא מאילן העושה פרי אבל בקטף דאינו עושה פרי אף ר"י מודה דהוי פרי דהא ע"כ דאפילו לר"א לא דמי ג"כ קטף לאילן דאילו באילן לא הוי פרי אלא השרף ולא העץ ואילו בקטף הוי הקטף ג"כ חשיב פרי ואלא ע"כ משום דהקטף אין עושה פרי רק השרף משא"כ באילן דהוא עושה פרי וא"כ לדבריך דקמדמית מתניתין דידן למתניתין דמס' ערלה הו"ל להיות שוה לכל דבר התם כמו הכא ובאמת חזינן דלא דמי אפי' לר"א דקטף בטל ע"ג שרפו ואילן אינו בטל ע"ג שרפו ואינן שוין לכל דבר והוא ע"כ דבאילן העושה פרי מיירי התם ולא דמיא למשנה דידן דהקטף א"כ יכול להיות דאתיא חכמים כר"י ואעפ"כ לענין שרף הקטף הוי פרי משום דע"כ לא קאמר ר"י אלא דווקא התם באילן העושה פרי אבל בקטף שאינו עושה פרי אף ר"י מודה דשרף חשוב כפרי ע"ז קאמר הגמ' דלא היא דמזה אין ראיה דלא דמי אילן העושה פרי לאילן שאינו עושה תרי דיכול להיות שדמי א"נ אפילו אי לא דמי מ"מ אין ראיה דשם מיירי מאילן העושה פרי דוקא דז"א דיכול להיות דאילן העושה פרי דמיא לאילן שאינו עושה פרי א"נ דשם מיירי ג"כ מאילן שאינו עושה פרי כמו הכא והא דלא דמי הכא והתם לכל דבר לענין העץ עצמו הוא לאו משום שיש נפ"מ בין אילן העושה פרי לאינו עושה פרי דז"א דבזה לא דמי שביעית לערלה לענין חשיבות העץ כמו הפרי דהא הרי אוכלי בהמה קדושת שביעית חלה עליו ואין קדושת ערלה חל עליהן דשביעית חמור בזה מן ערלה לענין העץ דהא חל קדושת שביעית אף על דבר שאינו ראוי למאכל אדם כמו כן חל קדושת שביעית על העץ שמלא בתוכו שרף אי שרף חשיב פרי חשיב גם עץ שלו עבורו משא"כ לענין ערלה אבל לענין גוף השרף דמיא להדדי וע"כ ר"ש כר"י וחכמים כר"א דלזה חשיב פרי ולזה לא חשיב פרי כן נראה לפענ"ד ברור הפי' בירושלמי ע"פ דעת הגר"א ז"ל בשנו"א ז"ל וכן כונתו ז"ל וראיתי בספר מעיני יהושע ז"ל דמפרש השנו"א ז"ל ואינו מובן ומה שכתבנו הוא הנכון בע"ה ודע דהגירסא שהיא כתובה לפנינו ודמיא לכל רבה דגרס הגר"א ז"ל לכל דבר דע בטעות הדפוס הוא תיבת רבה אלא הי' כתוב לכל דבר והוא כמו במס' דמאי (פ"ג ה"ד) לכל דבה ושם פירשו המפרשי' ז"ל לכל מה שיש בה לכל מה דבה וה"נ הכונה דדמיא לכל מה דבה והוא כמו הכונה לכל דבר:

א"ר אבין אית לך חורי פי' דאית לך עוד דבר אחר לדחות הא דר"פ דלא אמרינן דר"ש כר"י דהא ר' יהושע אמר שמועה ור"ש בשם גרמי' ואי ס"ד דהא הוא דר"י הו"ל לר"ש ג"כ למימר שמעתי כמו דר"י אמר שמעתי אלא ודאי דב' ענינים הן כן פי' בספר מלאכת שלמה בשם הרש"ש ז"ל. שרף פרי פגין פרי פי' דמיבעיא ליה הא דקאמר בשרף הפגין

אסור מפני שהוא פרי האי מפני שהוא פרי אמאי קאי אי אפגין מפני שהפגין פרי ע"כ השרף אסור ג"כ אף שאינו בעצמו פרי אי מפני שהוא פרי קאי על השרף עצמו וקאמר דנפ"מ לענין תרומה דאינו אסור בהנאה אלא באכילה כן פי' המהרא"פ ז"ל:
אר"ז יכיל אנא פתר לה בתרין פתרין ורד חדש שכבשו בשמן ישן ורד של שביעית כו' שכבשו בשמן של שמינית פתר תורן וורד חדש שכבשו בשמן ישן וורד של שביעית שכבשו בשמן של ששית וישן בחדש וורד של ששית שכבשו בשמן של שביעית כן גי'.
הגר"א ז"ל בשנו"א ז"ל:
סליק פירקא בס"ד:

פרק ח

הלכה א

א"ל והיתה שבת הארץ לכם לאכלה מיעוט מה מיעט אוכלי אדם שאין עושין מהן מלוגמא ולא מיעט אוכלי בהמה ר"י לא אמר כן אלא והיתה שבת הארץ לכם לאכלה מיעוט לך ולעבדך ולאמתך תהי' כל תבואתה לאכל מיעוט אחר מיעוט לרבות אוכלי בהמה שעושין מהן מלוגמא ופריך וריבה אוכלי אדם פי' אוכלי אדם ג"כ ומשני אמר רב מתני' דרבב"ח כל מדרש שאתה דורש ושובר מדרש הראשון אין זה מדרש כן גי' הגר"א ז"ל בשנו"א ז"ל וכן גרס מהרא"פ ז"ל פי' אם תדרוש לרבות גם אוכלי אדם א"כ מיעוט מאי אהני ליה וכדפי' הגר"א ז"ל בשנו"א ז"ל דהענין מיעוט אחר מיעוט לרבות הוא כגון הכא דהמיעוט הראשון ממעט מלוגמא ובא המיעוט השני למעט על המיעוט הראשון כלומר דלא מיעט המיעוט הראשון לגמרי אלא מיעט רק אדם לבד וממילא נתרבה בהמה ע"כ הוי מיעוט אחר מיעוט לרבות:
לא צורכה דלא גי' הגר"א ז"ל בכי"ק אוכלי בהמה מהו לעשות מהן צבועין לבהמה כמה דאת אמר כו' ודכוותה אוכלי בהמה שאין עושין מהם מלוגמא לבהמה עושין מהן צבועין לבהמה ומה שבינתים נמחק:
א"ר יוסי מפני מה אוכלי אדם עושין מהן צבועין לאדם כצ"ל ותיבת אין מיותר כן הוא הגי' בכ"י קדשו של הגר"א ז"ל:
תני המוכר מוכר לאוכלין כו' המוכר מוכר לעצים והלוקח לאוכלין פי' משך הלוקח לאוכלין וחישב עליהן לעצים אח"כ מה אנן קיימין אם בשנתן לו מעות ואח"כ משך דמי עצים נתן לו פי' דהאי בעיא הוא אם המוכר מוכר לעצים ודמי עצים ביד המוכר ע"כ גם הסחורה הוי לעצים ג"כ ביד הלוקח ויכול הלוקח לחשוב אח"כ על העצים ע"ז פריך אם

בשנתן מעות ואח"כ משך א"כ המוכר קיבל המעות על עצים והוי דמי עצום ביד המוכר ואם בשמשך ואח"כ נתן מעות א"כ לא קני המוכר המעות עד לאחר המשיכה [עי' בתוס' ז"ל במס' ב"מ (דף מ"ג ע"א) ע"ש] שנעשית אוכלין ביד הלוקח בשעת משיכה א"כ קיבל דמי אוכלין והוי דמי אוכלין בידו ומוקי בשנתן מעות ואח"כ משך ותליא בפלוגתא דר"י ורשב"ל דלמ"ד אין מעות קונות א"כ לא קני המוכר המעות עד לאחר המשיכה לאחר שנעשית אוכלין ביד הלוקח [עיין בתוס' במסכת ב"מ (דף מ"ג ע"א) ע"ש] ונמצא דבשעת קנין המעות הוי דמי אוכלין בידו דמוכר דהא בע"כ נעשה אוכלין דהא לא כל הימנו כדאמר לעיל ולמ"ד דמעות קונות נמצא דקני המוכר המעות קודם משיכת הלוקח לאוכלין והוא מכר לעצים והלוקח חישב על אוכלין רק בשעת משיכה נמצא דמי עצים בידו ומכיון דדמי עצים בידו דמוכר ע"כ מהני גם המחשבה לעצים גבי לוקח אח"כ שיהא הסחורה ג"כ לעצים. העולה מתוך זה דאם כשהלוקח חישב לאוכלין עם המוכר לא מהני המחשבה אח"כ על עצים רק באם שדמי עצים הוא ביד מוכר אז אם כשחישב לאוכלין ונשאר במחשבה הזאת הוי אוכלין אבל אם יכול לחזור ולחשוב על עצים תלי במעות קונות או לא אם קונות המעות והמחשבה דלוקח על אכילה הוא לאח"כ בשעת משיכה נמצא דדמי עצים ביד המוכר וכיון דדמי עצים ביד המוכר מהני החזרה אח"כ אבל אם משיכה קונה ולא מעות וכשחישב בשעת משיכה על אוכלין הוי אוכלין בע"כ דהא כ"ז שהלוקח עומד במחשבה הזאת פשיטא דהוי אוכלין נמצא דקנין המעות שביד המוכר הוא לאחר משיכה והוי דמי אוכלין בע"כ ביד המוכר וע"כ לא מהני החזרה וע"כ מיבעיא לן אם דמי עצים בידו דמוכר אם דמי אוכלין:

הלכה ב

אין מפטמין שמן של שביעית אבל לוקח כו' מהו לפטם יין של שביעית פי' דבשמן כיון דאסור בתרומה אסור ג"כ בשביעית אבל יין כיון דמותר בתרומה מיבעיא לן אם מותר בשביעית אי לא אם שביעית חמור מתרומה או לא וקפשיט דתנינן במתני' קל מהן שביעית כו' אלמא דשביעית קל מתרומה הילכך שמן דאסור לפטם בתרומה אסור לפטם גם בשביעית אבל יין כיון דתנינן במתני' (בפי"א דתרומות) דמותר לפטם יין כדגרסינן שם אבל עושין יין ינומלין עיי"ש וע"כ מכיון דמותר בתרומה כ"ש דמותר בשביעית ופריך והתני אסור אלמא אפי' דמותר בתרומה אסור בשביעית ומשני ההיא ר' יהודה היא דר"י מתיר מפני שהוא משביחו פי' דבמשנה (פי"א דתרומות) גרסינן שם אין מפטמין שמן של תרומה אבל עושין יין ינומלין אין מבשלין שמן של תרומה מפני שממעיטו ר"י מתיר מפני שהוא משביתו פי' דר"י פליג גם אריש אאין מפטמין שמן

של שביעית ואין מבשלין יין של תרומה פליג ר"י וס"ל דמותר מפני שמשביחו א"כ לר"י נמצא דחמור שביעית מתר מות וכיון דאין מפטמין של שביעית אע"פ דמותר בתרומה ה"ה נמי אין מפטמין יין של תרומה אבל לרבנן דפליגי על ר"י וס"ל דבתרומה שמן אין מפטמין אבל יין מפטמין אם כן גם בשביעית מפטמין יין אע"פ שאין מפטמין שמן דלא דמי יין לשמן דבשמן הרי אסור גם בתרומה משא"כ יין דמותר בתרומה אבל לר"י דס"ל דגם שמן מותר בתרומה מ"מ בשביעית אסור א"כ גם יין אסור:

הלכה ד

מתניתא פליגי על ר"י דתני לא יאמר אדם לפלוני הא לך דינר זה והביא לי לקט היום הביא לי פיאה היום אלא אומר לו בלקט שתביא לי היום בפיאה שתביא לי. היום וכן אתה מוצא בב"ל והרי לא הראה לו את אמרת כמו שהראה לו פי' והאיך תאמר דבלא הראה לו נמי כמו שהראה לו דאינו נותן לו אלא שכר רגלו דז"א דהא קתזינן ברישא דאסור לומר לו הא לך דינר זה והביא לי לקט היום משום דנמצא לוקט בשליחות העשיר עבור העשיר ובסיפא מותר משום דלוקט בעד עצמו והעשיר לוקת מאתו ואי אמרת דכמו שהראה לו דמי ואינו נותן לו אלא שכר רגלו נמצא גם בסיפא נותן לו שכר טרחו שיביא עבורו פיאה ולקט ונמצא דלוקט עבור העשיר אלא ע"כ דכמו שלא הראה דמי אלא נוטל הדמים בעד גוף הדבר אבל הוא לוקט עבור עצמו ולפ"ז בשביעית צ"ל אסור דהוי מוכר פירות שביעית ובלקט ובפיאה מותר אבל אי כמו שהראה לו דמי ושכר רגליו הוא נוטל הוי להיפך בשביעית מותר ובפיאה אסור וכיון דתנינן בסיפא דברייתא בפיאה שתביא לי מותר א"כ ע"כ דלא כמו שהראה לו דמי וא"כ קשיא לר"י ומשני דלעולם בעלמא אינו נוטל שכר רגלו אלא דמי גוף הדבר ורק בשביעית הקילו דשכר רגלו הוא נוטל וכמו שהראה לו דמי:

הלכה ה

תני ר' יוסי אף לא למבייר הגר"א ז"ל בכ"י קדשו מגי' וכן גרס תני אין נותנין לא לספר ולא לספן ר"י אומר אף לא למבייר מחלפא שיטתי' דר"י תמן הוא אומר אין נותנין והכא אמר אבל נותן פי' דבמתניתין דידן תנינן אבל נותן הוא לבייר לשתות ע"ז משני אמר ר' יוסי מה פליגי בשתשמשו אבל בשתיה אף ר' יוסי מודה הוי מ"ת אבל נותן לבייר לשתות ר"י כן גי' הגר"א ז"ל בכ"י קדשו בירושלמי שת"י וה"פ דתני בברייתא אין נותנין לא לספר ולא לספן ר"י אומר אף לא למבייר פי' דפליגי ת"ק ור' יוסי דת"ק ס"ל דדוקא לספן ולספר אבל למבייר מותר ור"י מוסיף אף לא למבייר ולא מחלק דלשתיה מותר ומתניתין דידן ע"כ דאתיא כר"י מדקחשיב ואזיל ספר וספן ומבייר ובלן וע"כ דר"י הוא

דאילו לרבנן אסור אלא לספן ולספר לבד וא"כ כיון דר"י הוא מחלפא שיטתי' דר"י דתמן בברייתא נקט סתם אף לא למבייר ואילו הכא במתניתין דידן מפרש ומחלק אבל נותן הוא לבייר לשתות ומשני אר"י אמורא מה פליג בשתשמשו פי' דגם בברייתא דנחלקו חכמים ור"י לא נחלקו אלא בשתשמשו דרבנן מתירין לבייר אף לתשמיש וע"ז אוסר ר' יוסי אבל לשתיה אף ר"י מודה שם לרבנן וע"ז מסיים הוי מ"ת אבל נותן לבייר לשתות ר"ל לשתות מותר אבל לא לשתות אלא לתשמישן לחוד אסור הוא ר"י דאילו רבנן מתירין אף לתשמיש וע"ז אמר ר' יונה כצ"ל דברי הכל היא כאן לאדם כאן לבהמה פי' דאף רבנן לא פליגי אר"י ומתירין אלא דוקא בשתיה לבהמה [אבל לתשמיש אחרינא לא] ור' יוסי אוסר בשתיה לבהמה ומתיר לשתיה לאדם ונמצא הא דקתני אבל נותן לבייר לשתית אבל לא לשתי' אסור הוא כד"ה דהתנא דמתני' דידן ס"ל דלד"ה נותן לבייר לשתות לשתות דווקא למר לאדם ולמר לבהמה אבל לתשמיש אסור לכו"ע כן פי' להג"ה של הגר"א ז"ל בכ"י קדש בירושלמי שת"י ולפרש לפי הגרסא כמ"ש לפנינו יש לפרש ג"כ בעז"ה וה"פ תני ר"י אף לא למבייר וע"ז כריך מחלפא שיטתי' דר"י תמן הוא אומר אין לוקחין מים ומלח והוא בתוספתא ומביא דברי הת"ק ור' יוס' ס"ל שם דלוקחין מים ומלח [ומביא רק התחלת הברייתא כדרך הירושלמי בכמה מקומות] כמבואר בפ"מ ז"ל א"כ מצינו דר"י מתיר ליקח מים ומלח וקס"ד דע"כ במים ומלח לתשמיש נמי מתיר דבזה פליגי חכמים ור"י דאי ס"ד דלשתיה הא בזה אף רבנן מודי ואלא ע"כ לתשמיש פליגי ור' יוסי מתיר אף לתשמיש א"כ קשה מר' יוסי אר"י דהכא ס"ל אף לא למבייר והתם מתיר במים ומלח ומשני אר"י אמורא דאף ר' יוסי אינו מתיר במים ומלח אלא רק לשתי' אבל לא לתשמיש ורבנן פליגי עליו גם בשתי' וצ"ל מה פליגין בשתיה אבל בתשמיש אף ר"י מודה [ותיבת בשתי' ובתשמיש נתחלפו זה בזה] א"כ הרבנן דאין לוקחין מים ומלת ס"ל דאף לשתיה אסור הוי מ"ת במתניתין אבל נותן לבייר לשתות ר' יוסי ע"ז אמר ר' יונה ד"ה היא כאן לאדם כאן לבהמה פי' דהא דנחלקו חכמים ור"י בשתי' היינו בשתיה דבהמה אבל בשתיה דאדם אף חכמים מודים דמותר ונמצא דלתשמיש אסור לכו"ע ובשתיה דבהמה פליגי ובשתיה דאדם לד"ה מותר ומתניתין מיירי בשתי' לאדם וד"ה הוא:

הלכה ז

אתיא יחידאי דהכא כסתמא דתמן פי' דהכא במתניתין דידן נקט ר"ש וסתמא והתם במס' זבחים נקט ר"ש ור"מ והנה לפי המתניתין דידן ר"ש וסתם הלכה כסתם ואילו במתני' דזבחים ר"ש ור"מ הלכה כר"ש ע"ז קאמר דיחידאי דהכא דהוא ר"ש לגבי סתם

הוא כסתמא דתמן דהתם בזבחים הוא כמו סתם דהא בר פלוגתא שלו שם הוא ר"מ ולא סתמא כמו במתניתין דידן א"כ שם לנגד ר"מ הוי ר"ש כסתם וע"ז מתמה הגמרא על האי לישנא דיחידאי דהכא כסתמא דתמן פי' בתמיה האיך קרית לר"ש דהתם סתם ולא שייך למימר בהאי לישנא כסתמא דתמן ומשני אלא דכן צריך לומר דסתמא דהכא דהלכה כסתם הוא ר"מ [לנגד ר"ש] דתמן ר"מ ור"ש הלכה כר"ש א"כ לפי משנה דידן הלכה כסתם ואילו לפי משנה דתמן הלכה כר"ש וא"כ ספק הוא האיך הלכה אם מביאין הקדשים לבית הפסול או לא ע"ז אמר ר"י אישתאלית לאילן דבית ר' ינאי פי' שאלתי מהן האיך פוסקין הלכה אם כמתניתין דידן או כמתניתין דזבחים אמרין נהיגין הוינן מבשלין על יד על יד ואוכלין מאי כדון ר"ל מפני מה וקאמרי הלכה כר"מ דתמן הוא רבנן דהכא ר"ל לפיכך פסקינן כר"מ לנגד ר"ש משום דהוי סתמא דהכא ור"ש וסתם הלכה כסתם והסכימו דבית ר' ינאי לפסוק כהך משנה דידן ולפי זה נמצא הכלל דר"ש וסתם ור"ש ור"מ הלכה כסתם:

הלכה ח

עור שסכו בשמן מה אמר בו ר"א פי' מפני מה לא רצה ר"ע לגלות מה דאמר ר"א ע"ז פליגי ר' יוסי ור' חזקיה בשם ר"א דר' יוסי ס"ל דלא רצה לגלות להן החומרא מפני שהחמיר כ"כ עד שקילל ע"ז שישרף עצמותיו של אותו האיש אבל ר"ח בשם ר"א ס"ל דלא רצה לגלות מפני שהקיל לגמרי דס"ל מותר אף לכתחלה:

ועוד אמרו לפניו פי' דג' תיבות הללו הוא ציון על המשנה וצריך להיות כאן נקודה וקאי לפרש המתניתין דתנינן ועוד אמרו לפניו אומר הי' ר"א האוכל פת כותי ואמר להם ר"ע שתוקו ע"ז שאל ג"כ למה לא גילה להם ונחלקו ג"כ ר' יוסי ור"ח בשם ר"א דר"י ס"ל דלא רצה לגלות להם משום שהחמיר כ"כ עד שאסר אפי' פתו של עם הארץ וגי' הגר"א ז"ל בכ"י קדשו בירושלמי שת"י אמר ר' יוסי אסור ליקח אפי' פתו של ע"ה ותיבת זאת אומרת מיותר ור"ח בשם ר"א אומר הי' ר"א חמצן של כותים לאחר הפסח מותר מיד וא"כ ה"נ ר"י ס"ל דלא רצה לגלות להם משום דהחמיר כ"כ דאסר אפי' פתו של ע"ה ור"ח בשם ר' אחא ס"ל דלא רצה לגלות להם משום דהקיל כ"כ דהתיר פתן אפי' לאחר הפסח מיד:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ט

הלכה א

עאל ר' יוחנן ודרש כרבנן דהכא וכרבנן דתמן פי' כרבנן דהכא גבי ספיחין במתניתין דידן וכרבנן דתמן דפליגי עם ר' יהודא במסכת ביצה (דף ד' ע"א) נולדה ביו"ט תאכל בשבת ר"י אומר משום ר"א עדיין היא המחלוקת שב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל וכן איתא מפורש במס' ביצה בירושלמי ושם כל הסוגיא כמו בכאן עיי"ש (בפ"ק):

אתא עובדא קומי ר' יוסי ובעי מיעבד כר' יוחנן דנולדה בזה מותרת בזה כדשמע דרב ור"ח פליגין שרע מינה דאיתפלגין שירי מדורה כו' אר"מ קומי ר' יודן מפכא לה פתילו גבי ביצה המפרשים ז"ל דחקו בזה הק"ע והפ"מ והנו"י ז"ל במס' ביצה ולפענ"ד נראה בפשיטות דשיטת הירושלמי בריש מס' ביצה דמיירי דעומדת לאכילה וטעמא דנעשה כמוקצה שיבש ולא ידעו בו הבעלים וזה לא הוי מוקצה גמור כי אם רק חומרא בעלמא דבש"ס דילן (דף כ"ו ע"ב) איתא בהדיא דמוקצה ואין הבעלים מכירים בו מותר ורק משום חומרא בעלמא לפי שיטת הירושלמי דאין זה מוקצה גמור וכן איתא מפורש בירושל' בפ"ק דביצה (סוף הט"ז) דגרסינן שם רבב"ח בעי קומי ר"ז מה בין נשרין [כלומר פירות הנושרין] מה בין ביצים ומשני אלו נשרין באימותיהן שמא אינן אסורין אילו ביצים באימותיהן שמא אינן מותרות בתמיה כמו דמוקי בריש הלכה שם בעומדת לאכילה ופריך מעתה נולדה ביו"ט לא תאכל בשבת בשבת לא תאכל ביו"ט כלומר דזה כל עיקר החילוק שבין נשרין לביצה דבנשרין הוי מוקצה באימותיהן משא"כ ביצה דמוכנת ע"ג אמה א"כ לב"ה דלא ס"ל מוכנת ע"ג אמה דסברי דדמי למוקצה שיבש ואין הבעלים יודעים א"כ אין הפרש בין ביצה לפירות הנושרין א"כ צריך להיות נולדה בשבת לא תאכל ביו"ט וכן נולדה ביו"ט לא תאכל בשבת בשלמא אם הי' הפרש ונפ"מ אחריתי בין יפירות הנושרין לביצה דביצה קילא מנושרין ע"כ שפיר ניחא דנולדה בשבת תאכל ביו"ט משא"כ בנושרין אבל כיון דכל עיקר החילוק הוא משום דעומדת לאכילה ולא מוקצה באימותיהן א"כ לפ"ז לב"ה דפליגי על האי סברא א"כ דמי ממש לנושרין א"כ למה נולדה בשבת תאכל ביו"ט א"ל וכיני לא דייק שהחמרת עליה שאם נולדה בשבת לא תאכל בשבת ביו"ט לא תאכל ביו"ט תחמיר עליה נולדה ביו"ט לא תאכל בשבת ע"כ פי' דזה גופא דב"ה ל"ל מוכנת ע"ג אמה משום דנעשית כמוקצה שיבש ואין הבעלים יודעים בו הוא גופא חומרא דמצד הדין מוקצה שיבש כו' ג"כ מותר אלא חומרא בעלמא ומן הדין אפי' ביו"ט גופי' מותר וכן בשבת ג"כ מותר כמו בעגל בנולד מן הטריפה ע"א במסכת ביצה (דף ו ע"א) עיי"ש ע"כ אין להחמיר עוד שאם נולדה ביו"ט לא תאכל בשבת

דהוא גופה חומרא בעלמא הוא וע"כ ניחא סוגיא דידן דפריך ר' מנא לר' יודן מה איכפלה פתילה גבי ביצה וכי בשביל שירי פתילה שכבו בשבת אסור להדליק ביו"ט בשביל זה מדמית ביצה לזה דביצה גופה חומרא בעלמא הוא לא דייק שחמרת עליה על יו"ט גופיה א"ל מה דאנן חמיין רבנן מדמינן לה הדא אמרה היא הדא היא הדא פי' דרבנן מדמין לה דמאן דמתיר מתיר בזה ובזה ומאן דאוסר אוסר בזה ובזה עיין ברא"ש ז"ל דמביא הירושלמי הזה בפ"ק דמס' ביצה וכתב בשם בעל התרומות ז"ל דרב חסדא לטעמי' דל"ל הכנה אבל לפי הטעם דהכנה מתורץ הקושיא דרב אדרב כמו דמשני בש"ס דילן דביצה שאני משום הכנה דרבה כן נמי פתילו שייך הכנה ולעולם ב' קדושות הן עיי"ש ועיין בש"ע או"ח סי' תק"א ודו"ק:

הלכה ה

אר"ח מכיון שתסרח מה שבשדה הותר מה שבבית פי' הר"ש והרע"ב והתוי"ט ז"ל דלאו משום דהוי ביעור אלא רק מרביעה שניה ואילך פקעה קדושתיה והטעם כתב התוי"ט ז"ל דלא אמרינן כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך שבבית אלא דווקא אי הי' בשדה הי' ראוי לאכול משא"כ כאן כיון דאפילו אם הי' בשדה כבר נרקב וכלה ונפסד א"כ מה שנשאר בבית קים לא חל עליו חובת ביעור אלא רק פקע קדושתי' והותר לשרפו מפני הנאת אדם ומשמע מכאן דמאכל בהמה אסור להנאת אדם ע"י כילוי דלאכילה ולא להפסד וכ"כ הרע"ב ז"ל במשנה הזאת וכך פסק. הרע"ב ז"ל בפ"ה מה' שמטו"י וכתב הכס"מ ז"ל בהי"ט הא דאסור מאכל בהמה בהנאת של כילוי לאדם הוא נלמד ממשנה הזאת ע"ז מסיק דתבן של שביעית אין שורין אותו בטיט שריין בטיט בטל משום דהוי הנאה של כילוי וכן אין נותנין אותו בכר כו' ואח"כ שאל מהו שיהא אסורין משום ספיחין פי' אם גזרו עליהם ספיחים או לא כו' ומסיק א"ר ירמיה מתניתין אמרה שהיא מותר דתני הצבועין כו' ולוקחין מורסן ואינו חושש דלא חיישינן שמא הוי מן המשומר הרי דלא גזרו על הספיחין כדמסיק סבר ר' ירמיה אפילו מן החשוד כו' א"ר שמאי מתניתא אמרה שהוא אסור דתנינן תמן ובשביעית ובכלאי הכרם והקדש אם יש בזרע ובעץ כדי ליתן טעם פי' דאיתא (בפ"י דמס' תרומות) דבשביעית ובכלאי הכרם ובהקדש שנפלו לתוכן חולין אם יש בזרע ובעץ כדי ליתן טעם וע"כ דהא דאוסר שביעית הוא ע"כ דאוסר משום ספיחין אסורין ואח"כ פריך על מתניתין לפי האוקימתא דר"ח דמשתסרח בשדה אינו ביעור אלא פקע קדושתי' לבד והוי חולין ולא נמצא מאבד אוכלי בהמה פי' דס"ל דהא דקתני במתניתין נהנין ושורפין הוא או או קתני או נהנין או שורפין וע"ז שאל האיך רשאי לשרוף אפי' דפקעה מהן קדושתן מ"מ הא אפי' אוכלי חולין אסור

לאבד אוכלין בידים וכדאיתא בכמה מקומות ועיין במסכת דמאי (פ"ז ה"א) ע"ז משני תיפתר אוכלי בהמה לאדם פי' דנהנין ושורפין חדא קתני דשורפין בשביל הנאת אדם לבשל ולהסיק תנור וכיריים וכיון דע"פ אוקימתא דר"ח נהנין ושורפין חדא קתני נמצא שפיר מתקיים הא דמוכח לעיל דתבן של שביעית קודם שירד הרביעה השני' אין שורין אותו בטיט ושום הנאה של כילוי לאדם דהא לאחר רביעה השניה אז מותר הנאה של כלוי לאדם ע"ז אמר ר"מ תיפתר בקדושת שביעית בביעור ולית ש"מ כלום פי' דלעולם או או קתני רק דפליג על ר"ח דס"ל דמשתסרח בשדה אינו מחויב בדיעבד אלא דמותר דפקעה קדושתה ז"א אלא ברביעה השניה משתסרח בשדה הרי חייב בביעור ושורפין דקתני במתניתין הוא בביעור בקדושת שביעית ותרתי קתני נהנין בהפקיר או בשחלק לג' סעודות והנשאר יבער בשריפה במצות ביעור דקדושת שביעית כדפסק הרמב"ם ז"ל וא"כ לית ש"מ כלום דתבן של שביעית אין שורין אותו בטיט דז"א דלאדם מותר אוכל בהמה בהנאה של כילוי דהוי כמו מלוגמא ולאחר רביעה שניה מותר שרפה לחוד ולאו דמותר אלא מחויב לשורפו משום מצות ביעור דקדושת שביעית וב' הפירושים הללו דבין ר"ח ובין ר"מ נחלקו הר"ש ז"ל וסייעתו ז"ל והרא"ש ז"ל עיי"ש. ועיין במשנה ראשונה ובירושלמי שת"י שלמד הגר"א ז"ל והגי' בו מ"כ שמחליף הגירסא דגרס אר"מ תיפתר בקדושת שביעית ובביעור קודם הקושיא לא נמצא מאבד אוכלי בהמה בתר בזרע ובעץ כדי ליתן טעם וגרס בקדושת שביעית ובביעור וה"פ דקאי על הא דר"ש דרצה למילף ממתניתין דבשביעית ובכלאי הכרם ובהקדש דזרע והעץ אוסר בכדי נ"ט ומפרש ר"ש דע"כ הא דאוסר שביעית הוא באיסור ספיחין דבלא"ה היתר היא וע"ז משני ר"מ תיפתר בקדושת שביעית ובביעור ר"ל דלעולם היתר הוא רק דאוסר התערובות הוא דצריך לאוכלו בקדושת שביעית וגם בביעור דצריך לבער התערובות בביעור דשביעית אבל לא ידעתי אם הוא מהגר"א ז"ל או לאו כי לא נכתב תיבות ואותיות רק סמן בעלמא על היפוך הגירסא:

הלכה ו

רשב"ל אומר בפירות עבירה היא מתניתא. פי' במלאכת שלמה ובמשנה ראשונה כגון דמורישו בעל הכרם שזרע בשביעית בעבירה וס"ל לר"א דכיון דהיורש לא עבר עבירה לא קנסוהו ומותר לאוכלן וינתנו לאוכליהן למי שזכה בהם ואמרו ליה רבנן א"כ יהא חוטא נשכר ר"ל הראשון שחטא יהא מתקיים מחשבתו אלא ימכרו אותם ב"ד ליורשין ויתחלקו הדמים לכל ויתקיים מצות שביעית שיהא יד הכל שוין בה כן פי' במלאכת שלמה והמשנה ראשונה פי' דינתנו לאוכליהן פי' בשעת הביעור יתלק לאוכליהן מזון

ג' סעודות והוא בעצמו יכול ג"כ ליטול מהן ולשון המשנה נוטה לפי המ"ש ז"ל וחכמים אומרים איך חוטא נשכר פי' דהלעיטהו לרשע דלמה יקוים בו מצות ביעור אלא ימכרו לאוכליהן ודמיהן יתחלקו לכל אדם לא במזין ג' סעודות ר"י אמר בפירות היתר היא מתניתא ופריך בהדא תנינן ר"א אומר ינתנו לאוכליהן פי' בתמיה כיון דהיתר הוא אמאי אינו נאכל בעצמו ומשני ר"א דהוא שמותי פי' מתלמידי ב"ש דתנינן אוכלין פירות שביעית שלא בטובה כצ"ל וכן היא במתניתין (פ"ד) לפיכך אם יאכל היורש והמקבל מתנה יחזיק לו טובה ע"כ צריך שיאכלו עם אחרים ופריך א"כ מ"ט ס"ל לרבנן דאין חוטא נשכר משום דאוכל גם הוא עם אחרים וכן האחרים יחזיקו לו טובה הא לרבנן מותר להחזיק טובה ומשני בשיטתו הושיבוהו דלשיטתיך האיך מותר גם הוא לאכול וגם יתן לאחרים הא סוף סוף יהי' מזה החזקת טובה אלא דימכרו לאוכליהן ודמיהן יתחלקו לכל אדם ופי' הרמב"ם ז"ל והרע"ב ז"ל דימכרו אותם לו ליתן דמיהם ליחלק אותן הדמים לכל בני אדם נראה לפענ"ד דיעשה כההיא דבי ר' ינאי דיזפי פירות שביעית לעניים ופרעו בשמינית דאיתא במס' ע"ז (דף ס"ג) עיי"ש ברש"י ותוס' ז"ל ובדברינו במס' שקלים (פ"ד) דמבואר שם דחליפין שאינו בעין אינו תופס את דמיו והכ"נ יאכל תחלה ואח"כ יפרע הדמים ויהי' חליפין שאינו בעין אינו תופס את דמיו וכדגרסינן שם כי קפרע דמי היתר קפרע וע"כ לא חשוב כעושה סחורה בפירות שביעית וכיון דהדמים לא נתפסו בקדושת שביעית ע"כ שפיר יכול ליתן לכל אדם ולא שייך החזקת טובה מהמקבל המעות ז"א כיון דאינו חשוב דמי שביעית ואם שימכור לאוכלין אחרים והאחרים יתנו הדמים אחר האכילה להיורשין הגם דחליפין שאינו בעין אינו תופס דמיו מ"מ כיון דהדמים באו לו מן הפירות שביעית שקיבל מתנה מהנותן והמוריש א"כ יחזיק טובה להנותן עבור הפירות שקיבל דמים בשבילם אבל עכשיו המקבל מתנה לא יחזיק לו טובה להנותן ומקבל הדמים כיון דלאחר האכילה אינו תופס את דמיו לא איכפת לן על מה שיחזיקו טובה כיון דאינו תופס את דמיו ויחזיק לו טובה בעד מעות חולין והיורש לא יחזיק טובה להמוריש או להנותן מתנה כיון דאינו נהנה מהן דצריך ליתן דמיהם והאחרים שיחזיקו טובה להאוכלן לא איכפת לן כיון דהוי כמו חולין וניחא מאד הא דקרי להו במתניתין אוכל הן והאחרונים קרי כל אדם ולמה לא נקט יפרע דמיהם והדמים יחלק א"ו כדברינו דלאחר שיאכלו יחלקו הדמים לכל אדם ובזה מתורץ קושית התוס' ז"ל:

ר' חזקי' הוה קאים בשוקא דקיסרין חמי חד טעין עלל מן איסורא הפך אפוי דלא מחמיני' תני פרק פי' טעינה ופריקה ותני היא כמו טענו דלא רצה לאותו טענו ופריך כ"כ למה

ומשני כדי שיעשה מקומו הוכיח פי' רצה שיהא במקומות וכחה שיטלו תוכחה אנשי מקומן:
סליק פרקא בס"ד:

פרק י

הלכה א

אתא עובדא קומי ר"י בשטר שאין בו אחריות נכסים והורי משמט ובירושלמי שת"י מהגר"א ז"ל נ"ב בשטר שיש בו אחריות נכסים כבש"ס דילן אבל ז"א מהגר"א ז"ל דלאו כ"י הוא ובשנו"א ז"ל גרס כמו הגי' דלפנינו דאע"פ דמוקי כר"מ דס"ל אין אחריות ט"ס משמע דאילו לרבנן הוי שטר שאין בו אחריות נכסים כמי שיש בו אחריות וצריך להיות שלו ומשמט מ"מ הורי דמשמט ואמר אע"פ שאנו מדמין ואומרים דבשטר שיש בו אחריות דמי למשכון מ"מ אין אנו עושין מעשה אר"י בשאין לו קרקע הא יש לו קרקע אינו משמט כו' דא"ר בא בשם רב יחד לו קרקע משמט צ"ל אינו משמט וט"ס דמוכח הוא:
המשעבד שדה לחבירו והלך ומכרה ר' אחא אומר מכורה לשעה ר' יוסי אומר אינה מכורה לשעה חילי דר' יוסי מן הדא שורו מצוי להבריח שדה אינו מצוי להבריחה הגע עצמך שמכרה לבעלי זרוע א"ר יודן אבוי דר' מתני' עתידין בעלי זרוע ליפול ע"כ. המפרשים ז"ל דחקו מאוד א"ע בזה ונראה לפענ"ד לפרש בע"ה דה"פ דלמ"ד מכורה לשעה המכר קיים עד שעת גובייתו כמו שכ' הרמב"ן ז"ל מובא בר"ן ז"ל (במס' גיטין דף מ"א) וז"ל דהמכר קיים עד שעת גובייתו ועל בע"ח להביא ראיה עכ"ל ולמ"ד אינה מכורה לשעה אין על הבע"ח להביא ראיה דהא לא חשיב מוציא מחבירו דעליו הראיה ואמר דחיילי דר"י מן הדא שורו מצוי להבריח שדה אינו מצוי להבריחה דלפיכך עשה שורו אפותיקי ומכרו מכור ואין בע"ח גובה ושדה בע"ח גובה ממנו מ"ט שורו מצוי להבריח וע"כ לא סמיך שעבודו עליו אבל שדה אינה מצוי להבריחה וע"כ סמך שעבודו עליו וא"כ הגע עצמך שמכרה לבע"ז כלומר אי אמרת שמכורה לשעה והבע"ח חשיב מוציא ועליו הראי' א"כ גם שדה מצוי להבריח מבע"ח שימכרנה לבע"ז ולא יכול להוציא מיד הבע"ז [כההיא אית ליה סהדי מדחילא מיניה דגבר אלם הוא במס' ב"מ (דף מ' ע"ב)] אלא ע"כ דלא מכירה כלל לבע"ז ולא צריך להוציא מבע"ז וע"ז משני א"ר יודן אבוי דר"מ עתידין בע"ז ליפול א"כ שדה אינה מצוי להבריח דאף שימכור לבע"ז מצוי היא לנפול כן הוא לפי הגירסא שלנו וגירסת הגר"א ז"ל בכי"ק חילי דר"י מן הדא דתני

עשה אפותיקי ומכרו אינו מכור עבדו מצוי הוא להבריתו ועיין בפ"ז דיבמות עכ"ל פי' העושה עבדו אפותיקי ומכרו אינו מכור הוא מפורש בירושלמי פ"ז דיבמות ומדקתני אינו מכור משמע דאינו מכור כלל דאל"כ ניתני בע"ח גובה הימנו ולשון אינו מכור משמע דאינו מכור כלל ומשני דשאני עבד דמצוי הוא להבריחו ואי דיהא מכור ללוקח שעה אחת יבריחנו המוכר ולא יכול לגבות הימנו ע"כ אינו מכור לגמרי אבל שדה אינו מצוי להבריח והלכך לא אכפת לן אם דיהא מכורה לשעה ופריך הגע עצמך שיהא מכורה לבע"ז ומשני א"ר יודן אבוי דר' מתני' מצוין הן בע"ז ליפול ודו"ק:

רב אמר פגמה אע"פ שלא זקפה והגר"א ז"ל בכי"ק בירושלמי שת"י מגי' רב אמר עד שתפגום ותזקוף שמואל אמר פגמה אע"פ שלא זקפה כו' והוא כבש"ס דילן במסכת גיטין (דף י"ח ע"א):

ומפני שהוא מקיף לו פעם שניה נעשית ראשונה מלוה פי' דמקשה על ר' יהודה דמתניתין דהראשון משמט ר"ב בשם ר"ז בממון שהוא ראוי להאמינו הגר"א ז"ל בכי"ק גרס כיי דתנינן תמן השוחט את הפרה כו' וראוי לתובעו בר"ה ר"ב בשם ר"ז בממון [נראה שצ"ל במי כמו בסמוך ולא גרסינן בממון] שהוא ראוי להאמינו כו' פי' דקשה למה אם הי' החודש מעובר משמט הא אינו ראוי לתובעו ולא קרינן ביה לא יגוש וא"כ כשנתן לו אצ"ל משמט אני [עיין במס' שבת בבבלי (דף קמ"ח) ברשב"א ז"ל וברמב"ן ז"ל עיין בתוס' הרי"ד] ומשני ע"ז ר' בא בשם ר"ז בממון שהוא ראוי להאמינו ומכיון שהוא ראוי להאמינו כאילו ראוי ליתן לו מעות כן גי' הגר"א ז"ל וכאן הואיל וראוי ליתן לו מעות ולא נתן לו נעשית הראשונה מלוה פי' נדאיש שהוא ראוי להאמינו א"צ ראוי לתובעו אלא דראוי ליתן בעצמו בלא תביעה וקרינן לא יגוש דהוא נוגש בעצמו ליתן ולא בעינן נגישה לתובעו אלא נגישה ליתן וראוי לתובעו וראוי ליתן הכל אחד הוא וברי"ה הוי כאילו ראוי ליתן אע"פ שאינו ראוי ליתן מפני שהוא יו"ט מ"מ הוי כאילו ראוי ליתן אי לא הי' יו"ט ע"כ קרינן לא יגוש משום דאין נפ"מ בין נגישה דתביעה לנגישה דליתן והגם דהלואת יו"ט לא ניתנהלהתבע ואינו ראוי לתובעו לעולם אבל ראוי ליתן בלא תביעה והגם דביו"ט גופי' אינו ראוי ליתן בפועל מ"מ חשוב כאילו ראוי ליתן אילו לא הי' יו"ט וכמו כן ס"ל לר"י גבי הקפת חנות דאע"ג דגבי הקפת חנות הוא כמו שכ' הרמב"ם ז"ל דדרך להקיף בחנות ולקבוץ עד סך ממון ואז ישלם עכ"ל ז"ל מ"מ אע"ג דאין ראוי לתבוע אותו מ"מ כשמקיף פעם שני' ראוי ליתן מעצמו וראוי ליתן הוי כראוי לתבוע וקרינן ביה לא יגוש וכיון דר"י ס"ל דלא בעינן דוקא מלוה אלא אפי' שכר שכיר והקפת חנות נמי צ"ל משמט דלא קפיד רחמנא דווקא אמלוה אלא ה"ה כל חוב רק דבעינן לקרות לא יגוש

ע"כ בשהקיף פעם שני' קרינן אראשון לא יגוש משום דתובע א"ע וחכמים דפליגי אר"י ס"ל נמי דראשון קרינן לא יגוש דהוא תובע א"ע אך דס"ל לת"ק דאינו משמט רק מלוה אבל לא חוב אחר כדאיתא בירושלמי בסמוך גבי קנס דאונס ופיתוי זולת השוחט את הפרה בר"ה ס"ל לת"ק דלא הוי כהקפת חנות כמו שכתב הכ"מ ז"ל דאילו לא הי' יו"ט הי' פורעו מיד הוי כזקף עליו מלוה ואע"פ שלא נתן להתבע ס"ל כסברת ר"י גבי הקפת חנות דהוא תובע א"ע ובהקפת חנות ס"ל דלא מהני מטעם אחר משום דס"ל דבעינן דווקא מלוה אבל בשוחט את הפרה חשוב כמלוה ולא כהקפה כמ"ש הכ"מ ז"ל:

ר' יוחנן אמר בגין חרישה רשב"ל אמר בגין בנין וקאי על הא דס"ל לר' יוסי במתניתין כל מלאכה שהיא פוסקת בשביעית דסבירא ליה לר' יוחנן בגין חרישה כלומר דנפסק המלאכה בגין איסור שביעית דהוא חרישה עליונה קאמר דעל דעתיה דר"י כל מלאכה שהיא פוסקת בשביעית ר"ל מחמת איסור שביעית ע"ד דרשב"ל כל מלאכה שהיא פוסקת מאיליה אפילו לא מחמת שביעית כגון בנין ושאל הגמ' מה ר"י כר"י דר' יוסי אומר כל מלאכה שהיא פוסקת בשביעית משמטת ושאינה פוסקת בשביעית אינה משמטת כר' יהודא דר' יהודא אמר הראשון ראשון משמט כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ כמה דר' יהודא ס"ל דהראשון משמט משום דאע"ג דאינו ראוי לתובעו אבל ראוי ליתן כמו כן ס"ל לר' יוסי דאע"ג דאינו ראוי לתובעו שכר שכיר עד לבסוף מ"מ כשהיא פוסקת ראוי לו ליתן מעצמו ולא ר' יהודא כר' יוסי דר"י אומר אין דרך השולחני להיות נותן איסר עד שיטול דינר כן גי' הגר"א ז"ל וה"פ דר' יהודא לא ס"ל כר' יוסי דהא ר' יהודא ס"ל דאינו נותן האיסר עד שיטול הדינר כן אין דרך השכיר לעשות מלאכתו עד שישלמו לו וא"כ אפילו אינה פוסקת בשביעית צ"ל נמי משמט ע"ז אמר דז"א דאע"ג דר"י אמר אין דרך השולחני כו' הוא בשכר שכיר שאינה משתלמת אלא בסוף כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

רבי אומר ניסן לא נתעבר בימיו והא תלינן אם בא חודש בזמנו אם בא לא בא פי' אם הי' בא הי' כן הדין אבל מעולם לא בא והתנינן אם הי' החודש מעובר ומשני גם כן אם הי' אבל לא הי' ופריך מהמשנה וכשקידשו את השנ' באושא כו' כו' אמר רשב"ג כן הינו נוהגין ביבנה ומשני ר' בא בשם רב שנה ראשונה ושנה שניה ופריך וקתני יום ראשון ויום השני ומשני ר"ז בשם ר"ח אותה שנה נתקלקלה כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

א"ל כן ר' בא אמר בשם ר' יוחנן אין מדקדקין בעדי החדש ר' בא ב"מ עמרם ר"מ בשם רב המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו שביעית משמטתו כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק [ומה שכ' בינתים אר"א דר"י הוא מיותר] והתני השוחט את הפרה וחילקה בר"ה ואמר ר"א דר"י הוא וראוי לתובעו בר"ה כיי דאמר ר"ב בשם ר"ז במי שהוא ראוי להאמינו [ומכיון

שהוא ראוי לתובעו מיותר כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] ומכיון שהוא ראוי להאמינו כמו שהוא ראוי ליתן לו מעות וכאן הואיל וראוי ליתן ולא נתן לו נעשית הראשונה מלוה כמבואר לעיל דאע"ג דאינו ראוי לתובעו ראוי הוא ליתן מעצמו וקרינן לא יגוש וזהו טעמא דר"י דהראשון ראשון משמט אע"ג דאינו ראוי לתובעו ראוי הוא ליתן מעצמו וכמבואר לעיל בדברינו:

תני שלשים יום לא אייתי וכו' עייל רב יהודא ואמר טעמא קרבה שנת השבע שנת השמיטה לא היא שנת השבע ולא היא שנת השמיטה מה ת"ל כו' שלא תאמר כל שלשים יום אינו רשאי לתובעו לאחר שלשים יום בהשמט כספים הוא ולא יגבנו לפום כן צריך מימר קרבה שנת השבע שנת השמיטה לא כן וכו' ה"פ דהאי קרא דהשמר לך פן יהיה דבר וגו' קרבה שנת השבע וגו' מידרש על הלואה שלא תמנע א"ע מלהלוות לאחיך מחשש השמיטה דשביעית שכן גרסינן במתניתין דלקמן שראה העם שנמנעו מלהלוות זל"ז ועוברין על מה שכתוב בתורה השמר לך פן וגו' ומובא במס' גיטין (דף ל"ו ע"א) עיי"ש וע"כ יליף מיתורא דקרא דשביעית ושמיטה לא היא שנת השבע ולא היא שנת השמיטה אלא ע"כ יש לך שמיטה אחרת שהיא כזו כדאיתא במס' מכות (דף ג' ע"ב) עיי"ש מפורש כן והכא יליף לה כך שהתורה הזהירה שלא תניח ידך מלהלוות לו מחשש שתשמט בשביעית ואי דיגבה קודם זמן השמיטה אך בשלשים יום קודם השמיטה שמא תניח את ידך להלוות לו מטעם כל שלשים אינו רשאי לתובעו ולאחר ל' יום בהשמט כספיה הוא ולא יגבנו קמ"ל התורה שלא תאמר כן והיינו דקאמר שלא תאמר כל ל' יום וכו' אלא תלונו עד יום האחרון של שמיטה וע"כ דקמ"ל התורה שלא תשמט מטעם שכל שאינו רשאי לתובעו לא קרינן לא יגוש ואינו משמט דל"ל דהתורה גזרה אפי' שבוודאי תשמט מ"מ תלונו ז"א דא"כ לאו הלואה היא אלא מתנה אלא ע"כ דהתורה מגלה לנו שעד יום האחרון תלונו ולא תניח את ידך משום שלא תשמט שביעית וילפינן מהכא דל' יום אינו רשאי לתובעו ואמרה התורה אעפ"כ לא תתירא מלהלוות לו דכל שאינו רשאי לתובעו לא תשמטנו השביעית והיינו דכתב רחמנא שנת השבע שנת השמיטה דיש לך שמיטה אחרת שהיא כזו [כדאיתא בבבלי במס' מכות (ד"ג ע"ב)] דאל תתירא מפני ל' יום ומפני שנת השמיטה שלא תאמר כי משום דשביעית אינה משמטת בשאינו רשאי לתובעו וע"ז פריך לא כן אר"ב בר ממל עמרם רב מתנא בשם רב המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו השביעית משמטתו וע"כ ל"ל דהתורה אמרה שלא תתירא מן הל' יום דשביעית משום דלא תשמט ז"א דבוודאי משמט והאיך ילונו דדמי למתנה וא"כ אין למילף מיתורא דשביעית ושמיטה השלשים יום הנ"ל והגר"א ז"ל בכי"ק מחק

תיבת לא וגרס כן אמר רבב"מ כו' פי' דהתורה קמ"ל דמשמט אע"פ שאינו רשאי לתובעו בתוך ל' יום ומביא ראיה דרן אמר רבב"מ ג"כ דבמתנה שלא יתבעו נמי דינא הכי אשכח תני ר"י וכו' לתרוצי היתורא דשביעית ושמיטה שלא תאמר כל שש שנים שדהו לפני כרמו לפני והנכון כמו דגרסינן שנת שבע כמו שנכתב אצלי בהגהת היר"א ז"ל כלומר דיש לו לירא מלהלות לו מחשש שביעית מפני ב' דברים דיש לו לירא מלהלות לחבירו בשנת שבע מחשש שלא יהי' לו במה לפרוע כיון דשנת זו אסור בזריעה ובקצירה ולא יהי' ממה לשלם דשדהו לפניו פי' דשדהו עומד לפניו כמו לנגדו פי' דהוא הפקר לפניו ואין לאל ידו לזרוע ור"ל שדהו אינו בידו אלא לפניו ואחר שבע אמרה התורה דסוף שביעית משמנו כספים וא"כ האיך אגבה חובי מחשש ב' דברים משביעית ושמיטה כלומר דין שביעית. ודין שמיטת כספים ע"ז אמרה התורה שלא תתירא ולא תניח את ידך מלהלות לו אך הלל הזקן ראה שנמנעו העם מלהלות זל"ז ועוברין על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהי' וגו' עמד והתקין פרוזבול:

האונס והמפתה והמוצש"ר רב יהודא בשם רב דר"מ היא דר"מ אמר במלוה הדבר תלוי פי' דבמתניתין קתני הת"ק השביעית משמטת את המלוה [דווקא מלוה] הקפת חנות אינו משמט אם עשאה מלוה משמע ר"י אומר הראשון ראשון משמט פי' דת"ק ס"ל נמי כר"י דראשון ראשון עומד ליגוש משום דהוא נוגש א"ע וע"כ בשוחט את הפרה וחילקה בר"ה ס"ל דמשמט אע"פ דהלואת יו"ט לא ניתנה להיתבע מ"מ קרינן לא יגוש משום דנוגש א"ע וכמבואר בשיטת רש"י ז"ל במסכת שבת (דף קמ"ח) [עיין בדברינו בתוס' ד"ה ומפני] אך הת"ק דפליג על ר"י הוא משום דס"ל דאינו משמט רק מלוה אבל לא חוב אחר כגון הקפת חנות ושכר שכיר [ובהשוחט את הפרה דהק' הראב"ד ז"ל הא הוי נמי הקפת חנות כבר תירץ הכ"מ ז"ל דלא חשיב הקפה כמבואר לעיל בדברינו] ובסוף מתני' לבתר דברי ר' יהודה בהקפת חנו' ולבתר דברי ר' יוסי בשכר שכיר תני האונ' והמפתה והמוציא שם רע אינו משמט א"כ משמע דזה ד"ה הוא אפילו לר"י ור' יוסי ע"ז ראמר ר"י אמר רב דר"מ הוא כלומר דהוא הת"ק דס"ל דבמלוה הדבר תלוי משא"כ בשכר שכיר והקפת חנות ע"כ גם אונס ומפתה אינו משמט אבל לר' יהודא ולר' יוסי משמט ועיין בכ"מ ז"ל בהשמטו"י פ"ט ה"ז דמרשה על הרמב"ם ז"ל מהאי ירושלמי ולפי דברינו ניחא:

הלכה ב

אין לו קרקע ולחייבין לו יש לו קרקע זה שייך לבתר הלכה ג' ונדפס בטעות בהלכה זו: סליק פרקא וכולא מסכת שביעית ברחמי ובס"ד: